

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародного бізнесу та економічної теорії

**Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему:
«ВІТЧИЗНЯНІ ПІДПРИЄМСТВА НА МІЖНАРОДНИХ
РИНКАХ ПОСЛУГ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ»**

Виконала:
студентка групи УМБ-41
спеціальності 292 Міжнародні економічні
відносини,
освітньо-професійної програми
«Міжнародний бізнес»
Трофіменко А. О. _____

Керівник: доц.
Кондратенко Н.Д. _____

Рецензент: канд. екон. наук, доц.
Євтушенко О. В. _____

Харків – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Кафедра міжнародного бізнесу та економічної теорії

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ**В. о. завідувача кафедри міжнародного****бізнесу та економічної теорії****Чемчикаленко Р. А.**

підпис

ініціали, прізвище

“ ____ ” _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**Трофіменко Анастасія Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи ____ «Вітчизняні підприємства на міжнародних ринках послуг аграрної продукції» _____

керівник роботи Кондратенко Наталя Дмитрівна, доц. _____,

затверджені наказом по університету від “09” лютого 2024 року № 4002-5/365

2. Строк подання студентом роботи 24 травня 2024 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

- Розглянути сутність та специфіку аграрної діяльності
- Дізнатися про аграрні послуги та ринок в агропромисловому комплексі
- Визначити роль сталого розвитку в аграрній діяльності
- Проаналізувати сучасний стан динаміки розвитку сільськогосподарського ринку

- Провести аналіз Agricom Group
- Запропонувати шляхи підвищення ефективності аграрної компанії на міжнародному ринку

4. План роботи

№	Назви етапів роботи
1	Вибір теми роботи та її затвердження
2	Розробка змісту кваліфікаційної роботи
3	Підбір літератури за темою кваліфікаційної роботи та аналіз її
4	Підготовка першого розділу та його узгодження з науковим керівником
5	Проведення аналізу об'єкту дослідження
6	Підготовка другого розділу та його узгодження з науковим керівником
7	Узагальнення всієї роботи, написання висновків
8	Оформлення списку використаних джерел
9	Оформлення всієї роботи та відправка на перевірку науковому керівнику
10	Подання роботи на перевірку на плагіат
11	Рецензування кваліфікаційної роботи
12	Підготовка доповіді та презентації до захисту. Захист роботи

5. Дата видачі завдання ___ 14 лютого 2024 р.

Студент

підпис

Анастасія Трофіменко

ім'я прізвище

Керівник роботи

підпис

Наталя Кондратенко

ім'я прізвище

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА АГРАРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	8
1.1 Сутність та функції аграрної діяльності	8
1.2 Ринок та виробничі послуги в агропромисловому комплексі	13
1.3 Сталий розвиток як частина аграрної діяльності	21
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РИНКУ	29
2.1 Сучасний стан сільськогосподарського ринку у світі	29
2.2 Динаміка розвитку сільськогосподарського ринку в Україні.....	40
2.3 Аналіз діяльності Agricom Group.....	51
2.4 Шляхи підвищення ефективності аграрної компанії на міжнародному ринку.....	67
Висновки до розділу 2.....	70
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що продукція агропромислових підприємств відіграє не лише важливе значення в суспільстві, але й формує загальну продуктову безпеку держави. Саме в цьому контексті загострюються міжнародні відносини на сучасному етапі, коли Україна обмежена в можливостях постачання своєї агропромислової продукції в країні з загрозами нестачі продовольства та високою ймовірністю продовольчої кризи.

Проте не лише зарубіжні країни опинилися в складному становищі. Українські аграрії відчувають значне зростання собівартості агропромислової продукції адже вимушені закуповувати добрива та засоби боротьби з шкідниками в західних партнерів, а складна логістика підвищує вартість таких ресурсів в декілька разів. Крім наявних безпосередніх проблем українські аграрії також відчувають вплив військових дій на території країни та вимушені швидко переглядати розподіл земель під альтернативні культури, адже зміни зазнав як земельний ринок, так і споживчий ринок. В цілому перевагу отримують крупні агрохолдинги, які можуть зменшити витратну частину за рахунок великих обсягів виробництва, малі ж фермерські господарства наразі знаходяться під загрозою банкрутства або потрапляють в досить складні фінансово-господарські відносини.

Для дослідження було використано наукові доробки вітчизняних та іноземних дослідників, зокрема В. Андрійчук, Р. Іванух, С. Дусановський, Є. Білан, В. Іванишин, М. Дзюба та ін., статистичні звіти, аналітичні звіти та рейтинги, присвячені стану сільськогосподарського ринку послуг та продуктів.

Метою даного дослідження є аналіз діяльності вітчизняних підприємств на міжнародному ринку послуг аграрної продукції на основі визначених теоретичних засад функціонування агропромислового комплексу.

Основними завданнями дослідження є:

- визначення сутності та функцій аграрної діяльності;

- характеристика ринку та виробничих послуг в АПК;
- визначення сталого розвитку як частини аграрної діяльності;
- аналіз сучасний стан сільськогосподарського ринку ;
- оцінити динаміку розвитку сільськогосподарського ринку в Україні;
- аналіз діяльності Agricom Group;
- формування шляхів підвищення ефективності аграрної компанії на міжнародному ринку;

Об'єктом дослідження є міжнародний ринок аграрної продукції.

Предметом дослідження є роль вітчизняних підприємств на міжнародних ринках послуг аграрної продукції.

Вирішення поставлених завдань у роботі необхідно здійснювати з використанням наступних методів:

– загальнонаукові методи: аналогія, системний аналіз, формалізація, історичний метод застосовані в дослідженні при визначенні сутності та функцій аграрної діяльності та також проведенні характеристики ринку та виробничих послуг в АПК.

– методи логічної абстракції: аналіз і синтез, індукція і дедукція застосовувалися при проведенні аналізу діяльності Agricom Group, визначенні показників розвитку та виробничо-господарської діяльності;

– методи економіко-статистичного аналізу: табличний, графічний, групування, класифікації було використано для визначення місця України на світовому ринку аграрної продукції при вивченні та обробці інформації ВТО;

– маркетингові методи: SWOT-аналіз, матричний було застосовано для аналізу діяльності Agricom Group;

– методи експертної діагностики: ранжування, порівняння, оцінювання використані при проведенні SWOT-аналізу та визначення тенденцій змін світового аграрного ринку;

– методи моделювання, зокрема сценарний використано при формуванні шляхів підвищення ефективності аграрної компанії на міжнародному ринку.

Основні результати дослідження:

1. Визначено сутність сільськогосподарського ринку
2. Проаналізовано ринок послуг аграрної продукції в Україні.
3. Доведено зв'язок між станом АПК та продовольчою безпекою суспільства.
4. Виявлено способи підвищення ефективності аграрної компанії на міжнародному ринку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування результатів дослідження для розробки стратегії розвитку Agricom Group на міжнародному ринку.

Апробація результатів дослідження. Результати роботи викладено в тезах доповіді «Вітчизняні підприємства на міжнародних ринках послуг аграрної продукції» на VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні перетворення міжнародного бізнесу» (Харків, 23 квітня 2024 року).

Структура і обсяг. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел. Роботу викладено на 85 сторінках (враховуючи список використаних джерел та додатки). У дослідженні є 23 рисунки та 4 таблиць. Список використаних джерел містить 40 найменування на 5 сторінках. Робота містить 1 додаток.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Сутність та функції аграрної діяльності

Сільськогосподарське виробництво - це процес взаємодії людини і природи, під час якого людина використовує тіла, речовини і сили природи для виробництва сільськогосподарської продукції, застосовуючи промислові засоби виробництва. Вирощуються сільськогосподарські культури та розводиться продуктивна худоба. Головною продуктивною силою в сільському господарстві є природа. Продуктивність сільськогосподарських земель, водних екосистем, енергія сонця і вітру, сонячне світло і тепло, опади безпосередньо сприяють фотосинтезу рослин і впливають на врожайність сільськогосподарських культур і продуктивність худоби. Регіональне поєднання природних умов і ресурсів впливає на розміщення і спеціалізацію сільського господарства. На відміну від інших галузей економіки, сільське господарство використовує як природні, так і промислові засоби виробництва [1].

Специфічними властивостями сільського господарства є:

1. Сільське господарство є щільною галуззю, бо більшість підприємців продають майже однаковий продукт. У майбутньому кількість сільськогосподарських підприємств за названими їх видами може змінитися через перетворення одних їх типів у інші (наприклад, сільськогосподарських кооперативів у приватні підприємства), а також завдяки створенню нових фермерських господарств. Через велику кількість підприємств кожне з них постачає на ринок лише невелику частку певної продукції, що породжує високу конкуренцію серед сільських виробників і запобігає монополізації аграрного сектора. Це створює ринкове середовище, яке стимулює розвиток інших секторів економіки.

2. Сільське господарство України може стати одним із основних джерел експорту. Цьому сприяють великі масштаби сільськогосподарських угідь та родючі землі. У поєднанні з працьовитістю українського народу це піднімає

Україну на одне з провідних місць за аграрним потенціалом. У перспективі Україна може не лише повністю задовольнити свої потреби в сільськогосподарській продукції, а й значно збільшити свій експортний потенціал. Таким чином, сільське господарство може і повинно відігравати важливу роль у процесі інтеграції України у світовий ринок [1].

Розвиток сільського господарства ґрунтується на вивченні економічних і природних законів. Економічні закони відображають суспільні та виробничі відносини людей у процесі сільськогосподарського виробництва. Економічні закони характеризують істотніші, причинно-наслідкові та стійкі зв'язки між виробництвом матеріальних благ та економічними явищами і процесами, що відбуваються в суспільному житті. Економічні закони є теоретичною і методологічною основою суспільної практики. Економічні закони не існують поза суспільною і виробничою діяльністю людей, а виникають тільки в процесі їхньої діяльності. Природа економічних законів визначається соціально-економічним характером розвитку суспільства і способом виробництва матеріальних благ.

Природні закони відображають найважливіші особливості природних явищ і розвитку природних процесів. Вони справляють істотний вплив на розвиток суспільного виробництва та його економічну ефективність. Економічні закони, як і природні, об'єктивні й не залежать від людини. Розуміння механізмів дії економічних і природних законів та їх врахування в діловій практиці може сприяти прискоренню економічного розвитку, підвищенню рівня життя і добробуту населення. І навпаки, ігнорування, порушення, а подекуди й нехтування вимогами економічних і природних законів негативно позначається на розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Лише на основі вивчення і розуміння об'єктивних законів суспільного і природного розвитку можна формувати економічну політику і проводити реформи.

Економіка сільського господарства - це наука, що вивчає сукупність суспільних і виробничих відносин у сільському господарстві, форму і сутність економічних законів сільськогосподарського виробництва, методи і прийоми

використання натуральних і промислових засобів виробництва для одержання максимальної кількості продукції за оптимальних витрат на її виробництво. Вона пов'язана з багатьма іншими галузями економічної науки, такими як економічна і соціальна географія, соціоекономіка, статистика, математика і кібернетика .

Оскільки економічні відносини в сільському господарстві, як і в інших галузях господарського комплексу, визначаються особливостями характеру розвитку продуктивних сил, їхньої організації та розвитку, економіка сільського господарства, у поєднанні із загальноекономічними відносинами в їхньому галузевому виразі, враховує не тільки економічні відносини, а й системи технологічних, технічних та організаційних відносин, що беруться до уваги. Механізми дії економічних і природних законів у сільському господарстві; специфічні умови й особливості господарювання, управління та планування; процеси розвитку агропромислової інтеграції; горизонтальна та вертикальна кооперація; комплексування та комбінування виробництва; розвиток агропромислових формувань; закономірності й особливості суспільного та регіонального поділу праці; розміщення та спеціалізація сільськогосподарського виробництва; товарне виробництво зернових культур, цукрових буряків і льону. Вивчається формування зон і регіонів. Предметом дослідження в економіці сільського господарства є форми організації виробництва і збуту продукції, кон'юнктура ринку і ринкові відносини, специфічні галузеві техніко-економічні особливості використання основних фондів і предметів праці, матеріально-технічне постачання [2].

Під час вивчення виробничих відносин економіка сільського господарства враховує постійні зміни в розвитку продуктивних сил, організації, техніки і технології виробництва; виявляє застарілі економічні форми та неефективні методи господарювання; пропонує нові методи; ефективність використання конкретних засобів виробництва та трудових ресурсів; технічну, агротехнічну, зоотехнічну та комплексну регенерацію; утилізацію; охорону довкілля; формування екологічного середовища та інших заходів тощо.

Узагальнюючи наукові дослідження можна виокремити та систематизувати чинники, які потенційно визначають економічний розвиток аграрного сектору: економічні, ресурсні, організаційно-управлінські, правові та політичні, соціально-психологічні, інноваційні та технологічні (рис. 1.1).

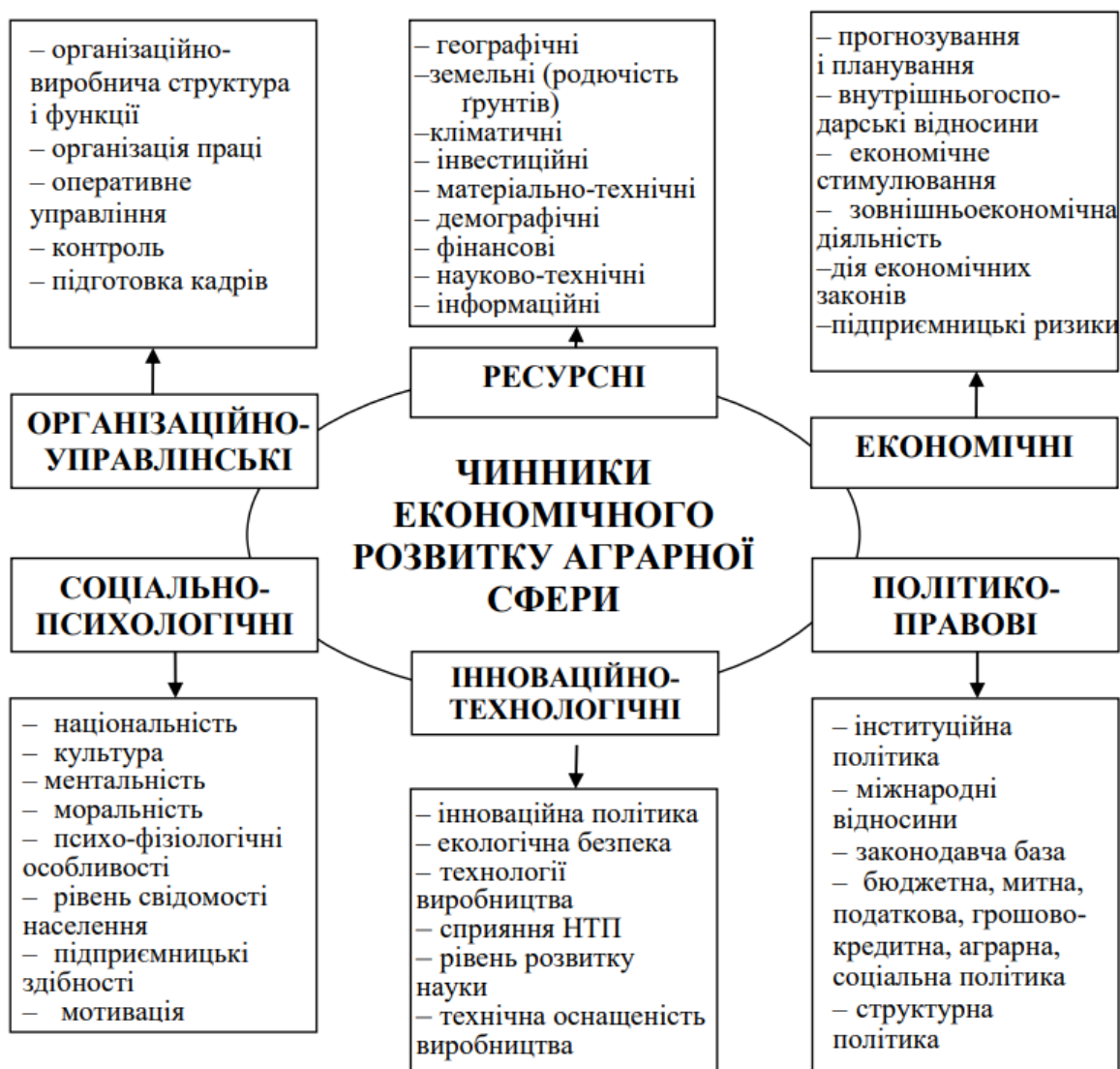

Рисунок 1.1 - Система чинників економічного розвитку аграрної сфери

Джерело: [3]

Деякі з цих чинників справляють подвійний вплив на процес економічного розвитку аграрного сектору. Так, одні з цих чинників сприяють ефективному управлінню, а інші - перешкоджають йому. Водночас ці чинники взаємопов'язані та можуть бути передумовою для появи нових чинників і справляти вирішальний

вплив на економічний розвиток аграрного сектору національної економіки в сучасних умовах.

Регіональна диференціація чинників визначає галузеву спеціалізацію та регіональну організацію сільськогосподарського виробництва, що свідчить про те, що економічний розвиток аграрного сектору національної економіки характеризується регіональною та галузевою специфікою.

Ринкова регіональна організація аграрного сектора є важливим аспектом загальної регіональної детермінанти, яка реалізується через систему компонентів (наприклад, специфіку структури сільського господарства, інтенсивність виробництва, спеціалізацію). Під час аналізу детермінант регіональних детермінант важливу роль відіграють регіональні та місцеві чинники, що залежать від специфіки саморозвитку, наприклад, регіональних структур і регіонів [3].

Сільськогосподарські послуги є ключовою галуззю в економіці багатьох країн і відіграють важливу роль у виробництві їжі та сировини. Ці послуги охоплюють широкий спектр діяльностей, спрямованих на підтримку сільського господарства, від постачання добрив і насіння до послуги збору та обробки урожаю [4].

Основні види сільськогосподарських послуг включають в себе:

1. Землеробські послуги: Обробіток ґрунту, включаючи плугування, розпушування, сівбу, внесення добрив і обробку ґрунту для посадки культур.
2. Збирання врожаю: Послуги зі збирання, чищення та транспортування врожаю, включаючи використання комбайнів і інших сільськогосподарських машин.
3. Тваринництво: Послуги, пов'язані з утриманням та доглядом за тваринами, включаючи їхню годівлю, доїння, відгодовування та лікування.
4. Доставка і зберігання: Послуги з перевезення сільськогосподарської продукції від поля до зберігання або обробних пунктів, а також послуги зберігання і консервації врожаю.

5. Консультаційні послуги: Поради і консультації для фермерів щодо вибору належних культур, внесення добрив, боротьби з хворобами та шкідниками, оптимізації виробництва та управління господарством.
6. Фінансові послуги: Кредитування, страхування врожаю, інвестиційні послуги та інші фінансові послуги, спрямовані на підтримку сільськогосподарських підприємств.

Сільськогосподарські послуги відіграють важливу роль у підтримці сільського господарства, забезпечуючи фермерів необхідними ресурсами, інформацією та підтримкою для успішного ведення сільськогосподарської діяльності.

1.2 Ринок та виробничі послуги в агропромисловому комплексі

Ринок сільськогосподарської – це мережа економічних зв'язків, які сприяють обміну сільськогосподарською продукцією та її взаємозалежності з процесами виробництва, розподілу та споживання, що сприяє продовольчій безпеці країни та формує її експортоорієнтовану економіку. На сільськогосподарських ринках сільськогосподарська продукція купується та продається не лише як продовольство, а й як сировина для інших галузей промисловості.

В аграрному секторі вертикальні та горизонтальні зв'язки є важливими для економічних відносин виробників, збирачів або переробних підприємств. Розуміння процесу регулювання цього ринку вимагає усвідомлення цього, що охоплює управління всіма економічними відносинами між суб'єктами цих ринків.

Ринок сільськогосподарської продукції структурований і охоплює галузеві ринки: ринок зерна, ринок цукру, ринок насіння соняшнику, ринок овочів, ринок м'яса, ринок молока, ринок продукції птахівництва тощо.

Ефективність сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах значною мірою залежить від успішного функціонування багатьох інших галузей української економіки, насамперед тих, що постачають сільськогосподарську техніку, сільгоспмашини, паливно-мастильні матеріали, добрива тощо. Крім того, розвиток сільського господарства тісно пов'язаний з ефективною роботою галузей і виробництв, які обслуговують сільськогосподарські підприємства. Із поглибленням спеціалізації галузей економіки країни тіснішими стають і зв'язки між ними. На основі поділу промисловості та сільського господарства було сформовано єдиний агропромисловий комплекс [5].

Агропромисловий комплекс (АПК) - це група галузей української економіки, пов'язаних із розвитком сільського господарства, обслуговуванням сільськогосподарського виробництва та забезпеченням споживачів сільськогосподарською продукцією. Основним завданням АПК є максимальне задоволення потреб населення в продуктах харчування і товарах народного споживання. Агропромисловий комплекс є найбільшим сектором економіки України. На частку його галузей припадає чверть робочої сили і більше третини основних фондів, задіяних в економіці країни. Аграрний сектор виробляє близько 40 % валового внутрішнього продукту і третину національного доходу [6].

Агропромисловий комплекс включає в себе три сфери матеріального виробництва (рис. 1.2). За виробничою ознакою до складу АПК входять продовольчий і непродовольчий комплекси.

Рівень життя населення країни залежить від стану і темпів розвитку агропромислового комплексу і особливо третьої його сфери – харчової і переробної промисловості. При переході до ринку в продовольчому комплексі нарастають аналогічні кризові явища, як і в усьому народному господарстві.

Кінцеві результати агропромислового виробництва залежать не тільки від рівня розвитку безпосередньо сільського господарства, але і від обслуговуючих його галузей. Сукупність таких галузей і служб в економіці прийнято називати інфраструктурою [1].

Рисунок 1.2 - Структура агропромислового комплексу України

Джерело: [5]

Система виробничо-технічного забезпечення, а також обслуговування (агротехніка/ветеринарія/обслуговування), системи збору, елеваторні системи для зберігання сільськогосподарської продукції; виробнича інфраструктура також включає виробничу систему та послуги, як пакування, транспортування та управління дорогами, комунікаційні та інформаційні послуги, комп'ютерні послуги; оптова та роздрібна торгівля складними виробами; прикладні наукові дослідження; і більше – все це виробнича інфраструктура [5].

Товарно-грошові відносини ринкової економіки передбачають функціонування і розвиток ринкової інфраструктури. Інфраструктура ринку сприяє прискоренню товарообігу, процесу просування продукції до споживачів. Вона має свій мікро- і макрорівень. Володіння засобами виробництва, робочою силою та їх результатами є фундаментальною економічною основою ефективного функціонування ринкової інфраструктури. Саме вони регулюють взаємодію і взаємовідповідність складових ринкового механізму: пропозиції, попиту, платоспроможності населення, цін. Крім потреби в робочій силі в суспільному виробництві, соціальною інфраструктурою називають мережу підприємств, установ, окремих служб, задовольняє життєві потреби населення. [5].

Проведений аналіз свідчить про те, що аграрна промисловість потребує формування більш стабільного середовища та збереження показників ефективності бізнесу на певному рівні. Серед основних проблем, можна виділити наступні, рис. 1.3.

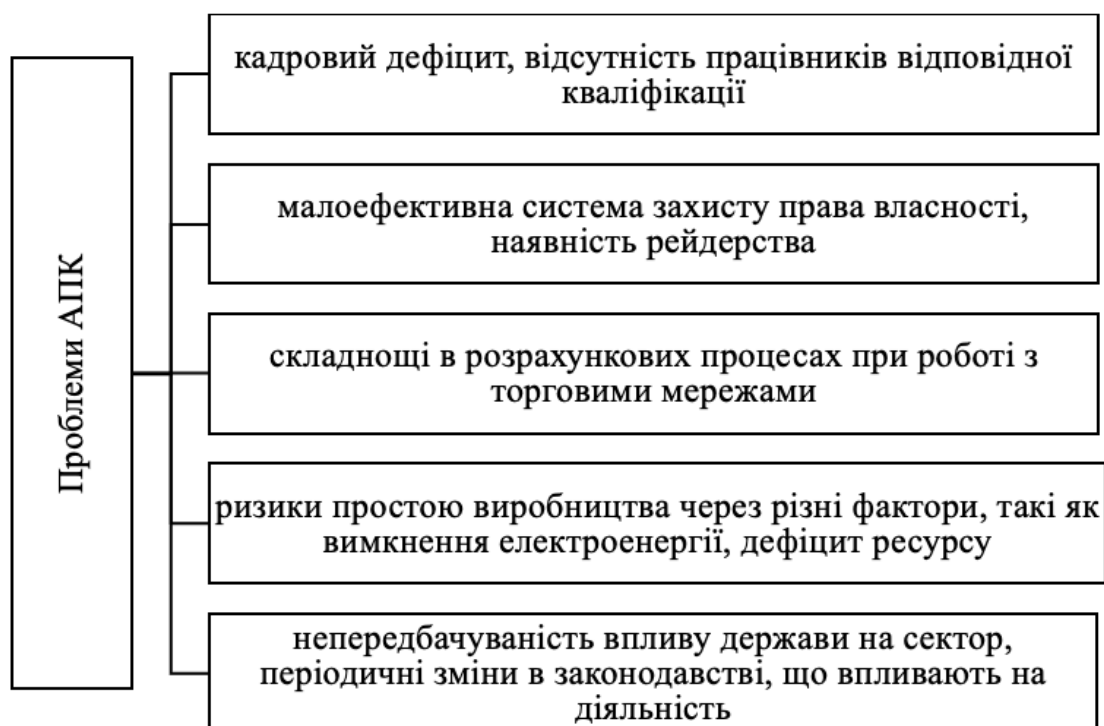

Рисунок 1.3 - Основні проблеми функціонування АПК України

Джерело: [7]

Звісно, як показав проведений аналіз в Україні превалюють агропромислові холдинги. Це пов'язано з тим, що всі витрати на виробництво можливо покрити лише за рахунок обсягів. Для приватних підприємців фермерів це непосильна задача, їх бізнес стає збитковим ще на стадії закупівлі агрохімікатів для отримання врожаю або підкорму тварин, далі автоматично відбувається процес виживання. Проте вклавши на початок періоду 100 на виході фермер отримує лише 80, в найкращому випадку 90 на вкладені ресурси. Наразі майже 80% фермерів потребують допомоги у веденні бізнесу, як правило 75% з них потребують саме безпосередньо фінансової допомоги, сприяння отримання кредитів чи участі у різних програмах донорства.

Крім того, аграрним підприємствам та фермерам не зайвим є отримання консультацій щодо інвестування, розподілу і використання фінансів, організації належного постачання та збуту, визначення перспективних каналів продажу та вигідного партнерства. Окремо необхідно зазначити важливість реалізації ефективного діалогу з владою на різних рівнях.

Можна визначити цілий ряд рішень, що потребують вирішення як для представників аграрних компаній, так і фермерів з різних областей держави, рис. 1.4.

Рисунок 1.4 - Основна проблематика аграрних відносин в Україні

Джерело: [3]

З огляду на реалії сьогодення існує низка ключових питань, вирішення яких дасть змогу знизити ризики для сільськогосподарського сектору та покращити економічні показники виробництва і супутніх підприємств.

Сільське господарство як галузь має низку особливостей, що значною мірою визначають результати діяльності аграрних підприємств (рис. А.1). Водночас, як і в інших галузях народного господарства, тут діють загальні економічні закони, хоча вони виявляються саме з урахуванням цих специфічних особливостей.

Усунення зазначених ознак неможливо позбутися, вони потребують аналізу при проектуванні матеріально-технологічної бази підприємства,

організація та контроль виробництва, оптимізація використання ресурсів для збільшення випуску продукції, збільшення випуску продукції при визначенні економічної ефективності потребують ретельного аналізу та розгляду. [8].

Отже, АПК включає в себе певний набір елементів, які обумовлюють способи ведення виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності агропідприємства.

У сучасних умовах аутсорсинг стає однією з успішних стратегій управління, що потребує значних структурних та функціональних змін у поділі праці. Ці зміни сприяють активному розвитку аграрного аутсорсингу. В агропромисловому секторі аутсорсинг означає делегування певних функцій або етапів виробничого процесу стороннім підрядникам з метою використання зовнішніх ресурсів на всі види діяльності, які не є основними, враховуючи умови угоди про субпідряд.

Основні шляхи впровадження аутсорсингу в агропромислових організаціях включають застосування цієї стратегії у наступних напрямках:

1. Аутсорсинг інформаційних технологій: Потреба у розвитку інформаційних технологій у сільському господарстві висока, але зазнає значних перешкод через інфраструктурні та кадрові обмеження. Аутсорсинг дозволяє використовувати зовнішні ресурси для створення електронних платформ та інших інформаційних систем.

2. Аутсорсинг бізнес-процесів (BPO): Включає фінанси, бухгалтерію, кадри, постачання, оподаткування та інші процеси, які можуть бути делеговані зовнішнім спеціалістам для оптимізації бізнес-процесів.

3. Аутсорсинг трудових ресурсів: Використання зовнішніх працівників під час періодів пікової навантаженості, наприклад, під час збирання врожаю.

4. Аутсорсинг управління потужностями: Для підприємств, які не використовують свою виробничу базу повністю, можливо залучення зовнішніх компаній для управління ними.

5. Аутсорсинг виробництва за контрактом: Продаж та переробка сільськогосподарської продукції під брендом супермаркетів.

6. Аутсорсинг маркетингу: Використання зовнішніх фахівців для вирішення завдань у сфері реклами та дослідження ринку через відсутність кваліфікованого персоналу власної компанії.

Переваги впровадження аутсорсингу в організаціях агропромислового комплексу з точки зору інтересів вищого керівництва та інтересів економіки організації можна розділити на дві великі групи:

1 група - переваги з точки зору інтересів вищого керівництва:

а) стандартні переваги:

- можливість менше відволікатися на управління сервісними функціями і приділяти більше уваги основним сферам діяльності.;

- оптимізація сервісних витрат;

- прискорення збору інформації для прийняття рішень;

- використання чужого досвіду;

- покращення керованості організацією.

б) суб'єктивні переваги:

- зменшення відповідальності за прийняття управлінських рішень та зменшення ризиків, пов'язаних з їх прийняттям;

- зменшення суб'єктивізму при прийнятті управлінських рішень;

- швидкість і зручність вирішення виробничих проблем організації.

2 група - переваги з точки зору інтересів економіки організацій АПК:

- підвищення прибутковості та зростання обсягів сільськогосподарського виробництва;

- концентрація на основному виді діяльності (галузі);

- підвищення якості сільськогосподарської продукції;

- застосування передових технологій;

- гнучке використання трудових ресурсів;

- мінімізація витрат на інвестиції в обладнання та програмне забезпечення;

- підвищення продуктивності праці;

- підвищення якості послуг забезпечення виробництва;

- підвищення ефективності основних виробничих функцій;
- скорочення витрат операційних витрат за рахунок ефективності прийнятих управлінських рішень;
- збільшення інвестиційної привабливості [9].

1.3 Сталий розвиток як частина аграрної діяльності

Стійкість сільського господарства базується на принципі, що ми повинні задовольняти потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Таким чином, довгострокове управління як природними, так і людськими ресурсами має таке ж значення, як і короткострокова економічна вигода. Управління людськими ресурсами включає врахування соціальних обов'язків, таких як умови праці та життя робітників, потреби сільських громад, здоров'я та безпека споживачів як у теперішньому, так і в майбутньому. Розпорядження землею та природними ресурсами передбачає збереження або покращення якості цих ресурсів та їх використання таким чином, щоб вони могли відновлюватися для майбутнього [10].

П'ять ключових принципів, яким має відповідати стале сільське господарство, визначені Продовольчою та сільськогосподарською організацією (FAO), організацією під егідою ООН.

1. Покращення харчового ланцюга;
2. Захист та економію природних ресурсів;
3. Поліпшення добробуту та економічного стану людей;
4. Стимулювання стійкості екосистем та угруповань;
5. Підтримку державних ініціатив та нормативних актів [11].

Головною метою сталого сільського господарства є забезпечення продовольчої безпеки у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Також воно допомагає:

- зберігати родючість ґрунту та підвищувати біорізноманіття;

- поліпшувати екологічні умови та запобігати забрудненню;
- зменшувати споживання невідновлюваних ресурсів (наприклад викопного палива);
- підтримувати економічний розвиток сільських районів;
- підвищувати якість життя та прав фермерів у цілому;
- поліпшувати екологічну свідомість та відповідальність людей [12].

Ефективне функціонування сільськогосподарського виробництва різних форм власності значною мірою залежить від розвитку соціальної інфраструктури села, яка безпосередньо забезпечує потреби працівників сільського господарства та впливає на їх трудову діяльність. На сьогодні матеріальна база соціальної інфраструктури села не відповідає нормативним показникам та є недостатньою. Переважну частину складають ці об'єкти соціальної інфраструктури, які здебільшого побудовані за старими проектами та потребують значного ремонту [5].

В агропромисловому виробництві виділяються п'ять взаємопов'язаних стадій, рис. 1.5.

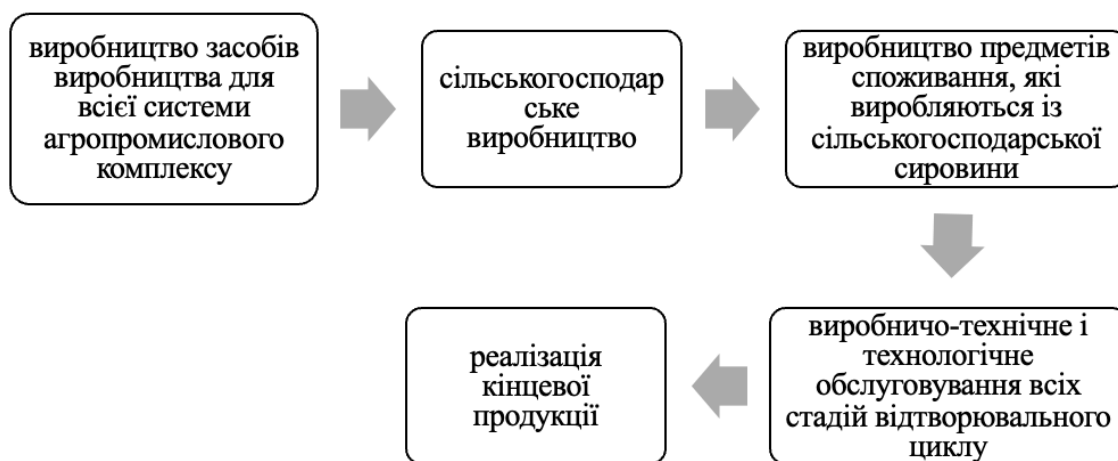

Рисунок 1.5 - Основні стадії агропромислового виробництва

Джерело: [5]

Тільки деякі галузі промисловості мають чіткий сільськогосподарський профіль тому, є ускладнення при віднесенні виробництв до АПК. Тільки певна частина промисловості виготовляє продукцію для сільського господарства.

Основою формування агропромислового комплексу є агропромислова інтеграція. Вона являє собою процес зміцнення виробничих зв'язків і органічного поєднання сільського господарства з іншими галузями, які займаються обслуговуванням сільського господарства і доведенням його продукції до споживача .

Вона є результатом розвитку продуктивних сил, поглиблення суспільного поділу праці. На цій основі стають більш тісними міжгалузеві зв'язки сільського господарства. Від нього відокремлюються ряд функцій, які виділяються в окремі підприємства і галузі, такі як виробничо-технічне, агрохімічне обслуговування, меліоративні роботи, ветеринарне обслуговування та інші [5].

Зв'язки сільського господарства все більше зміцнюються з іншими галузями агропромислового комплексу в сфері реалізації і переробки продукції. Ефективність діяльності в системі АПК залежить від двох основних факторів, рис. 1.6.

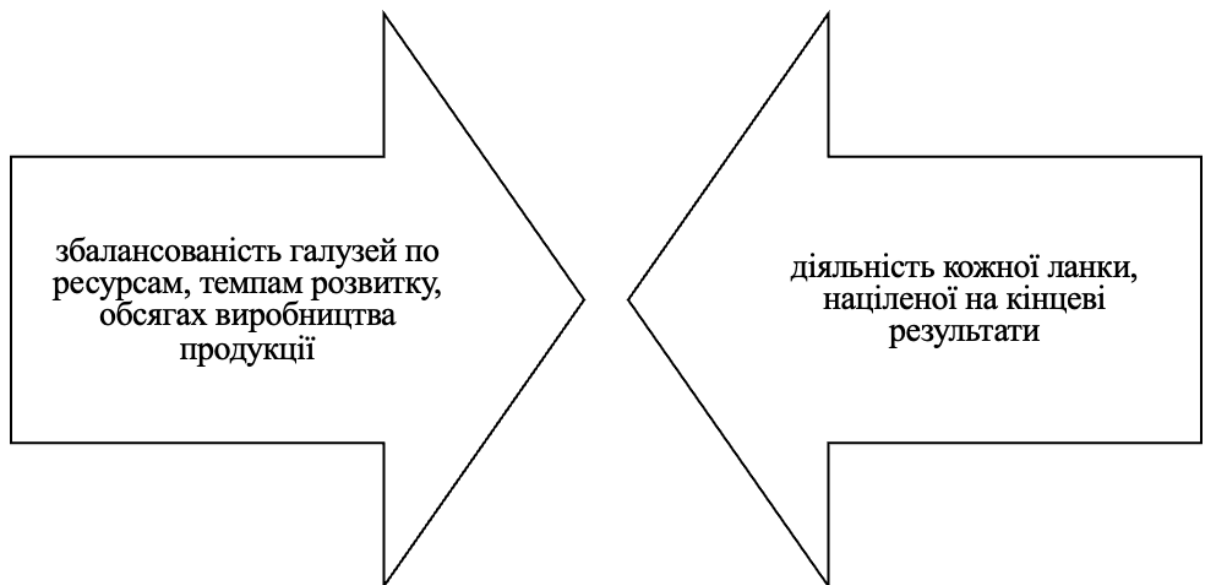

Рисунок 1.6 - Основні фактори ефективності АПК

Джерело: [5]

Обсяг виробництва кожного виду проміжної продукції визначається вимогами ланки, яка споживає дану продукцію. На цій стадії повинна забезпечуватися необхідна пропорційність і збалансованість розвитку всього комплексу в цілому. Цехи та переробні підприємства, що виробляють

сільськогосподарські засоби, повинні не тільки задовольняти потреби окремих ланок комплексу, а й забезпечувати оптимальні пропорції, що відповідають стадіям агропромислового виробництва. Інакше виникне дисбаланс у розвитку аграрного сектору та у свою чергу втрачатиметься значна кількість сільськогосподарської продукції під час транспортування, зберігання та до кінцевого покупця.[5].

Сьогодні необхідно покращувати матеріально-технологічну базу галузей третинного аграрного сектору, які займаються заготівлею, зберіганням та переробкою сільськогосподарської продукції. Необхідно дотримуватись оптимальних пропорцій і міжгалузевих зв'язків між цим регіоном і першими галузями сільського господарства, а також землеробством і тваринництвом. Економічні зв'язки між галузями АПК реалізуються через об'єктивні співвідношення між рівнем цін на продукцію та послуги.

На сучасному етапі відсутній паритет цін на сільськогосподарську продукцію і на промислові засоби виробництва. Західний фермер за 1 т реалізованого молока купує 2,5 т пального, а у нас за 5 т молока – 1 т пального. Таке необ'єктивне співвідношення цін погіршує нормальні економічні зв'язки і не сприяє нарощуванню обсягів виробництва і реалізації кінцевої продукції.

Основним завданням усіх галузей АПК є збільшення виробництва готової продукції та зниження загальних витрат на її одиницю. Кінцева продукція в сільському господарстві – це та, що реалізується за межами галузі для споживання або промислової переробки.[5].

Сільське господарство зосереджено насамперед на виробництві сировини для виробництва. Відповідно до агропромислового комплексу, сільськогосподарське виробництво дає щось не кінцеве, а проміжне. В агропромисловому комплексі сільськогосподарське виробництво дає проміжний рівень результатів.

Кінцевий продукт агропромислового комплексу – це весь обсяг продукції створений за певний період часу і який надійшов в особисте або виробниче

споживання. В натуральному вигляді кінцевий продукт складається з декількох елементів, рис. 1.7.

Рисунок 1.7 - Основні складові елементи кінцевого продукту АПК

Джерело: [13]

На підприємствах або в організаціях АПК до складу кінцевої продукції входять усі побутові вироби та комплекс послуг, а також продукція, що видається або реалізується працівникам і використовується для громадського харчування та інших потреб підприємства включені.

Ефективність АПК залежить від належного функціонування матеріально-технічних основ виробництв, а також відповідного розвитку всіх галузей сільського господарства. Важливою умовою успішного та ефективного розвитку агропромислового комплексу є рівність матеріальних інтересів усіх партнерів в отриманні кінцевої продукції. Економічна ефективність галузей і виробництва агропромислових кластерів виражається системою економічних показників. Основним показником ефективності всього агропромислового комплексу є кількість вироблених продовольчих і непродовольчих товарів із сільськогосподарської сировини на душу населення.

Підвищити ефективність агропромислового комплексу можна шляхом збереження збалансованості розвитку його галузей і виробництва, зміцнення матеріально-технічної бази, підвищення ефективності праці, умови та

підвищення матеріальної зацікавленості працівників у виробництві кінцевої продукції [5].

Переваги сталого сільського господарства охоплюють усі три стовпи сталого розвитку.

Економічні плюси включають:

- зменшення витрат завдяки використанню методів точного землеробства;
- забезпечення продовольчої безпеки за рахунок підвищення врожайності культур;
- економію енергії завдяки відмові від копалин, коли це можливо.

Перевагами сталого сільського господарства у соціальній сфері є:

- підвищення заробітної плати;
- зниження соціальної нерівності;
- покращення здоров'я населення завдяки зменшенню хімічного забруднення [12].

Господарський механізм АПК – сукупність форм, методів, засобів за допомогою яких здійснюють організацію виробництва і регулювання господарських процесів. Він являє собою систему економічних, організаційних і правових відносин, які впливають на виробництво, розподіл, споживання і нагромадження. Завдання господарського механізму АПК: підняти ініціативу і відповідальність усіх учасників АПК в цілому та окремих його галузей, об'єднань, підприємств, і господарств [5].

Удосконалення господарського механізму АПК передбачає:

- вдосконалювати її основні елементи: планування, управління, цінову політику, фінанси, кредит, розподіл інвестицій, систему оплати праці, матеріальне та моральне стимулювання;
- розумне поєднання державних та відомчих інтересів, а також інтересів колективів, груп працівників та окремих працівників і підприємців таким чином, щоб це призвело до однакового зацікавлення у підвищенні ефективності та якості суспільного виробництва в кількісному зростанні його обсягів,

- розвиток першої галузі агропромислового комплексу має забезпечити швидке зростання фондоозброєності сільського господарства за рахунок новітніх технологічних систем, техніки тощо.

У майбутньому, з метою подолання кризового явища в українському аграрному секторі, а також законів щодо подальшого впровадження аграрної реформи та розвитку ринку інфраструктури, передбачається посилення державного управління фінансами компаній. Реалізація аграрної реформи спрямована на створення економічно ефективного агропромислового виробництва, поглиблення переробки та покращення збереження сільськогосподарської продукції. Для досягнення цієї мети передбачено програмні матеріали:

- формування ринку землі та нерухомості, запровадження системи іпотечного кредитування сільськогосподарських товаровиробників;

- фінансування заходів щодо здійснення аграрної реформи на регіональному рівні, після приватизаційна підтримка реформованих господарств, створення спеціалізованої інфраструктури інформаційного забезпечення;

- розвиток мережі інфраструктури сервісного обслуговування, заготівель, оптової торгівлі;

- формування ринків матеріальних ресурсів і капіталу;

- ефективне використання наявних виробничих фондів;

- реформування соціальної сфери села та розбудови її інфраструктури.

Найближчим часом будуть вжиті заходи щодо охорони ґрунтів та запровадження систем захисту сільськогосподарських угідь. У перспективі розвиток сільського господарства здійснюватиметься поглиблено на основі широкого впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, ґрунтової модернізації механізації. [5].

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи наукові дослідження можна виокремити та систематизувати чинники, які потенційно визначають економічний розвиток аграрного сектору: економічні, ресурсні, організаційно-управлінські, правові та політичні, соціально-психологічні, інноваційні та технологічні.

Основними суб'єктами ринку сільськогосподарської продукції є її виробники, заготівельники та переробні підприємства, економічні взаємовідносини між якими базуються на вертикальних і горизонтальних зв'язках. Усвідомлення цього важливе для зрозуміння процесу регулювання цього ринку, яке передбачає регулювання економічних взаємовідносин у всіх їх формах саме між цими суб'єктами ринкової активності.

Удосконалення господарського механізму АПК передбачає збалансований підхід до розвитку, з метою забезпечення ефективного використання ресурсів та підвищення якості життя людей. У цьому контексті важливо розробляти і впроваджувати стратегії, які сприяють стійкому розвитку господарства і забезпечують економічний, екологічний і соціальний баланс у сільських територіях.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РИНКУ

2.1 Сучасний стан сільськогосподарського ринку у світі

Значення сільського господарства зростає з кожним роком. Галузь є однією з найбільш фундаментальних галузей світової економіки, на яку припадає понад 4,3% світового ВВП [14]. На тлі зростаючого світового попиту на продовольство та загострення екологічних проблем сектор є одним з найважливіших для української економіки та світової економіки в цілому.

Аграрний сектор є основним джерелом продовольства, доходу, зайнятості та задоволення базових потреб для людей у всьому світі. У сільському господарстві зайнято понад мільярд людей по всьому світу і щорічно виробляється продовольства на суму понад 1,3 трильйона доларів США. Галузь щорічно виробляє продуктів харчування на суму понад 1,3 трильйона доларів США. Пасовища та орні землі займають близько 50% придатних для життя земель планети [15].

У сучасних умовах наявність розвиненого аграрного сектору, що забезпечується не лише наявністю природних ресурсів, а й інтеграцією сучасних технологій у виробничий процес, вважається ознакою економічної незалежності країни та її значущості на світовій арені. Багато країн, що розвиваються, не досягнуть успіху без істотного зростання сільськогосподарського виробництва, оскільки багато країн, що розвиваються, значною мірою покладаються на імпорт, а також на виробництво продуктів харчування.

Чотири найбільші виробники продуктів харчування у світі — Китай, Індія, Сполучені Штати та Бразилія — поділяють переваги великого населення, великої кількості землі та кліматичних зон, які сприяють вирощуванню різноманітних культур, але також є значні відмінності в наскільки важливе виробництво продуктів харчування для економіки кожної країни [16].

У свою чергу, на світовому ринку сформувався своєрідний розподіл країн за регіонами сільськогосподарського виробництва, відповідно до історичних,

природних, технологічних та інших факторів. Розглянемо світовий ринок аграрної продукції у розрізі основних товарних груп серед безумовних лідерів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 показує, що світовий аграрний ринок поділився на різних лідерів. США є найбільшим світовим експортером кукурудзи (29,8% світового експорту). Основним експортером риби є Норвегія (34,9%), пальмової олії - Індонезія (49,3%) і рису - Індія (34,7%). Також лідерами експорту соєвих бобів є Бразилія (50,3%) та пшениці Австралія (10,2).

Таблиця 2.1 - Світовий аграрний ринок за товарними групами у 2022 році

Товарна категорія	Країна-лідер	Частка світового експорту, %	Експорт, млрд дол. США
Кукурудза	США	29,8	19,3
Риба	Норвегія	34,9	9,07
Пальмове масло	Індонезія	49,3	28,7
Рис	Індія	34,7	11,1
Соєві боби	Бразилія	50,3	47,2
Пшениця	Австралія	10,2	13,9

Джерело: розроблено автором на основі [17]

Однак на три основні культури - пшеницю, рис і кукурудзу - припадає понад 90% загального обсягу виробництва продовольства в Китаї. Щорічно Китай виробляє 500 мільйонів тонн овочів, що становить 50% світового виробництва овочів. Маючи 7% світових орних земель, Китай годує 22% населення планети [16].

Не дивно, що Китай є одним з найбільших виробників сільськогосподарської продукції. Це пояснюється тим, що ця країна має велику кількість населення і розвиток аналізованих галузей необхідний для забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки. Іншими словами, використання внутрішніх ресурсів для того, щоб прогодувати велику кількість людей, є першочерговим завданням. Як наслідок, значна частина сільськогосподарської продукції споживається всередині цих країн, через що вони поступаються США та європейським країнам за обсягами експорту [18].

Сполучені Штати Америки є визнаним світовим лідером у виробництві та експорті сільськогосподарської продукції. Близько 90% сільськогосподарських угідь США займають кукурудза, соя, пшениця, бавовна та сіно. Ці культури вирощують як для власного споживання, так і для тваринництва [16].

США є світовим лідером у сільському господарстві в основному завдяки численним дослідницьким проектам у цій галузі та впровадженню найсучасніших сільськогосподарських технологій. Сільське господарство також відіграє важливу роль у найбідніших країнах світу (наприклад, Ліберія, Сомалі, Гвінея-Бісау та Конго). У той же час, сільськогосподарське виробництво в цих країнах базується на старих, неінноваційних принципах і в основному присвячене виробництву зернових, круп'яних і технічних культур як сільськогосподарської сировини і для споживання домогосподарствами. Ці країни експортують переважно сільськогосподарську сировину з різних причин і мають дуже високий ризик голоду на внутрішньому ринку. Як правило, бідні країни не мають коштів для імпорту продовольства, і уряди цих країн часто звертаються за допомогою до міжнародних організацій та отримують гуманітарну допомогу [19].

У процесі оцінки міжнародної конкурентоспроможності аграрного сектору України доцільним кроком є дослідження сучасного стану світового аграрного ринку та визначення позиції української держави на ньому. З цією метою проаналізовано динаміку розвитку аграрного сектору в глобальному масштабі, в межах України та в десяти найбільших країнах-експортерах. За даними Світової організації торгівлі, станом на 2022 рік до топ-10 світових експортерів у цій галузі входять США, Бразилія, Китай, Канада, Індонезія, Аргентина, Австралія, Індія та Мексика (рис. 2.1).

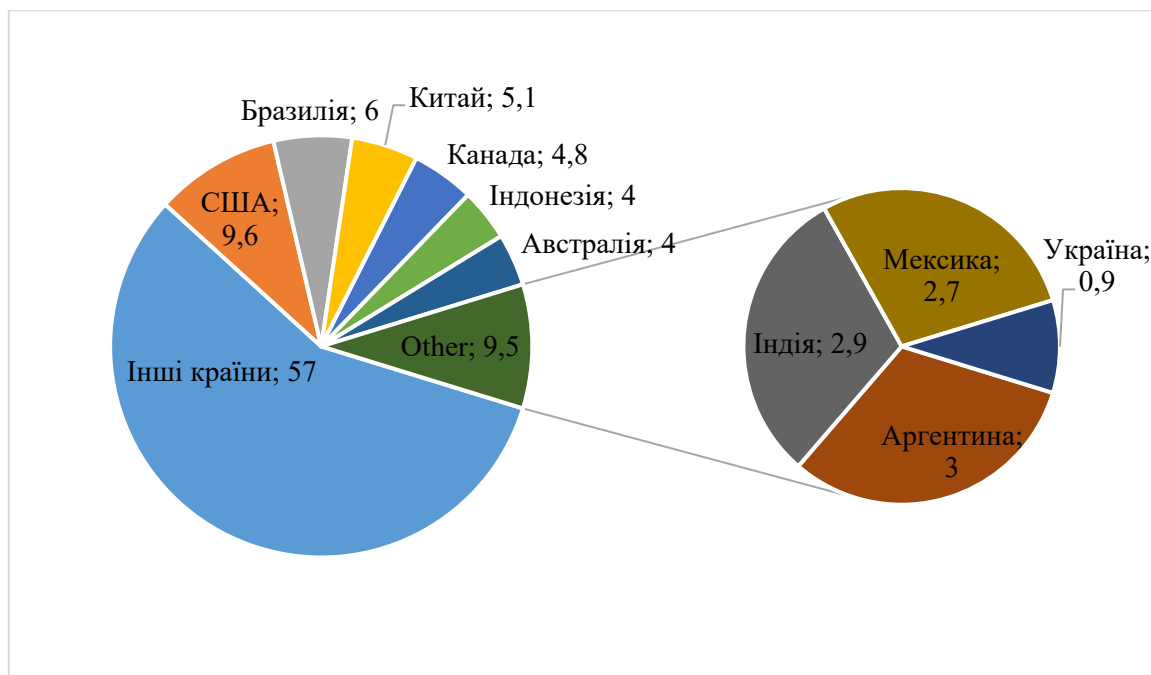

Рисунок 2.1 - Частка країн на світовому експортному ринку сільськогосподарської продукції у 2022 році

Джерело: розроблено автором за даними [20]

Як видно з рис. 2.1, 2022 року США є найбільшим експортером сільськогосподарської продукції (частка світового ринку сільськогосподарського експорту - 9,6%). Така тенденція цілком закономірна. До трійки лідерів міжнародного сільськогосподарського експорту також входять Бразилія (6%) і Китай (5,1 %).

Крім впровадження новітніх технологій у виробничі процеси, компанії в цих країнах також виграють від наявності великих площ землі, придатних для сільськогосподарського виробництва, і різних кліматичних зон, придатних для вирощування різноманітних культур. Частка України на світовому ринку експорту сільськогосподарської продукції становить 1,28%. Аналізована галузь є однією з найважливіших для ВВП української держави. Так, станом на 2021 рік на частку сільського господарства припадало близько 10,6 % ВВП України та 40,5 % загального обсягу експорту. Проаналізуємо динаміку експорту товарів сільського господарства у світових масштабах та в обраних для аналізу країнах (рис. 2.2).

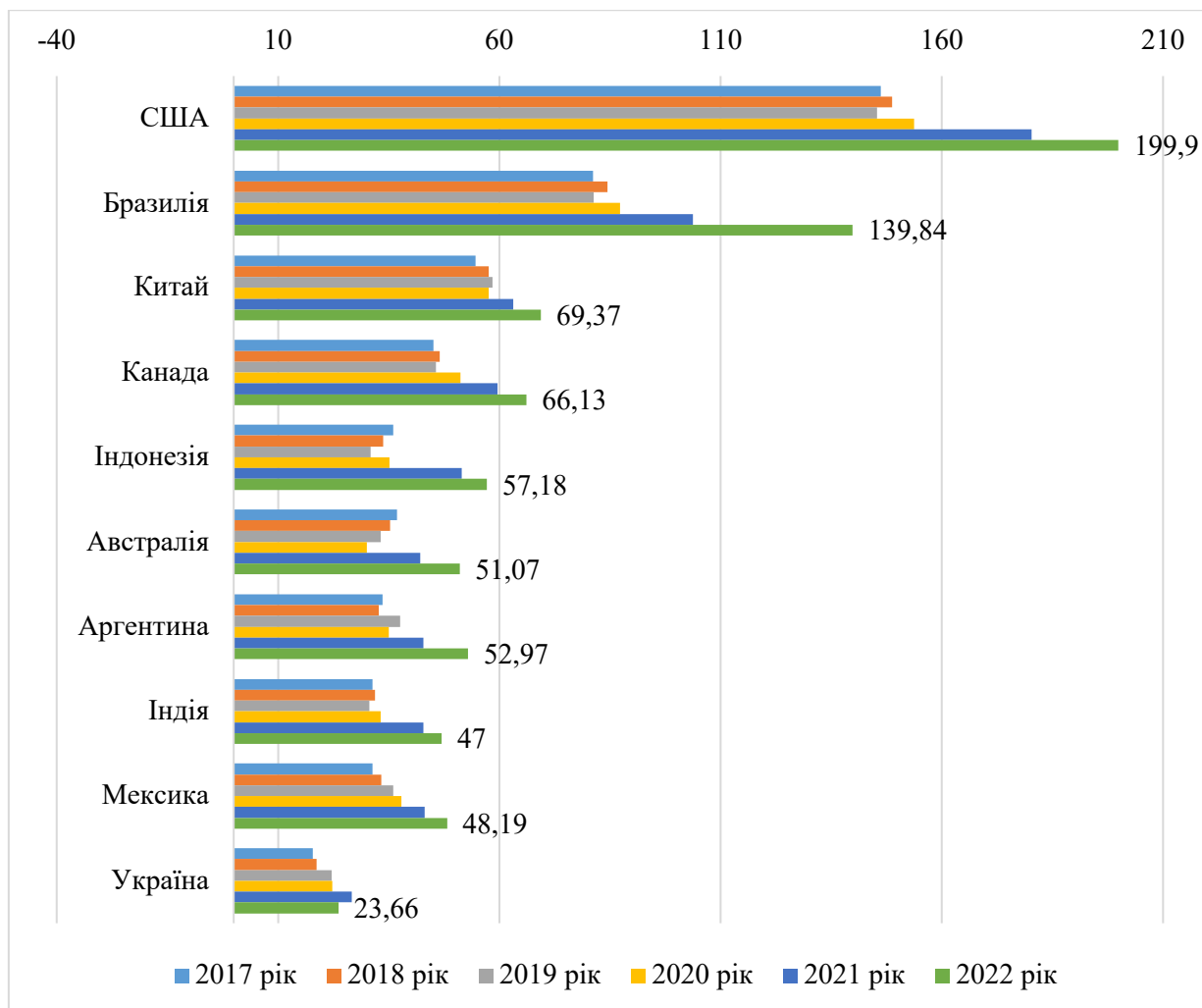

Рисунок 2.2 - Обсяг експорту сільськогосподарської продукції у 2017 – 2022 роках, млрд дол. США

Джерело: розроблено автором за даними [21]

З рис. 2.2 видно, що у світі спостерігається загальна тенденція до зростання обсягів експорту сільськогосподарської продукції протягом 2017 – 2022 років, незважаючи на те, що у кожній країні були свої падіння у різні періоди часу. Трійка найбільших експортерів сільськогосподарської продукції (США, Бразилія та Китай) демонструвала схожу тенденцію до неймовірного стрибка в експорті продукції з 2021 по 2022 рік.

Таким чином, у розглянутому періоді обсяг експорту сільськогосподарської продукції в цих країнах збільшився, з 2017 по 2020 роки спостерігалось невелике збільшення показників, після чого у 2021-2022 роках експорт набрав великі обороти до зростання. Аналогічні тенденції

спостерігаються в Канаді, Індонезії, Австралії, Аргентині, Індії та Мексиці. Порівнюючи Україно, то можна спостерігати, що з 2021 року тенденція, навпаки впала, тобто експорт сільськогосподарської продукції скоротився. У 2021 році він становив 26,72 млрд доларів США, що на 3,06 млрд доларів США більше, ніж у 2022 році.

Проаналізуємо динаміку імпорту товарів сільського господарства у світових масштабах та в обраних для аналізу країнах (рис. 2.3). З рис. 2.3 видно, що імпорт сільськогосподарської продукції з 2017 по 2022 рік загалом має тенденцію до зростання.

Серед країн, обраних для аналізу, найбільший обсяг імпорту 2022 року припадає на Китай (216,55 млрд доларів США) та США (206,43 млрд доларів США), а найменший - на Аргентину (4,99 млрд доларів США) та Україну (5,28 млрд доларів США). Протягом досліджуваного періоду обсяг імпорتنних операцій України зростає, окрім 2022 року, де ми бачимо, як й в експорті спадання порівнянн з 2021 роком.

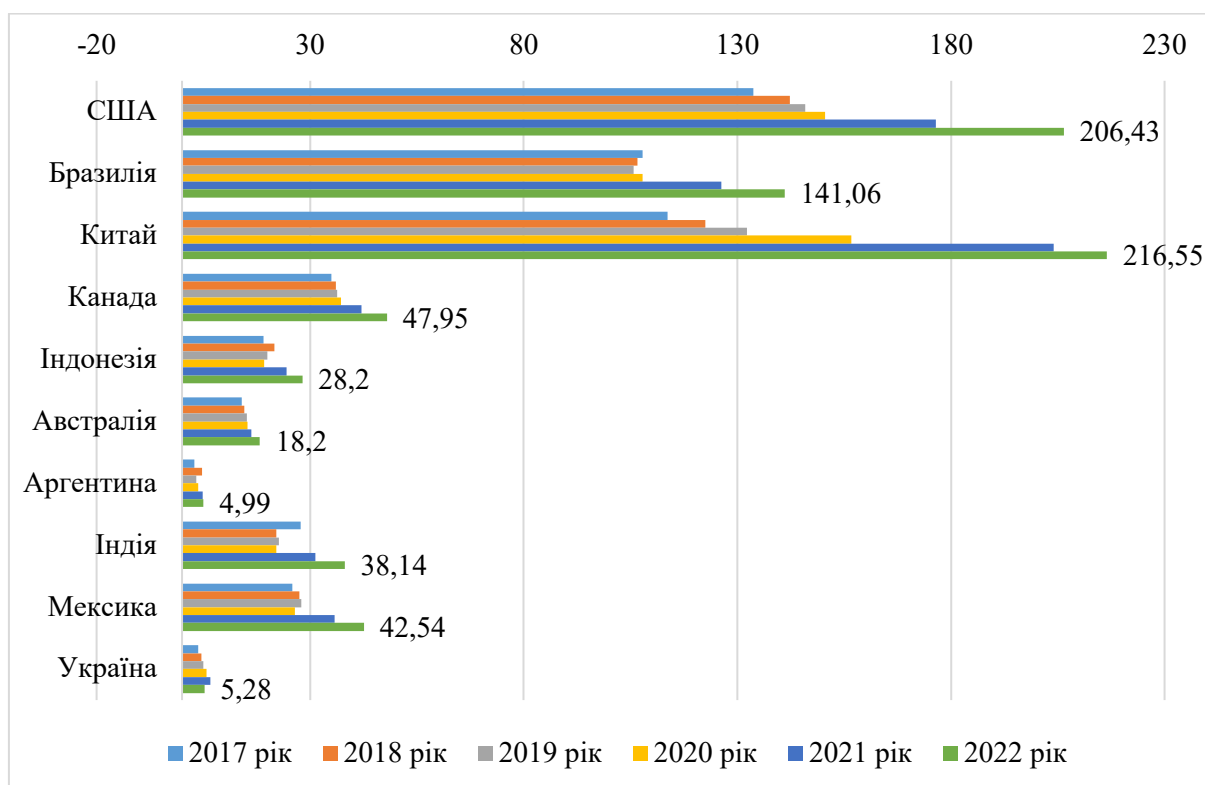

Рисунок 2.3 - Обсяг імпорту сільськогосподарської продукції у 2017 – 2022 роках, млрд дол. США

Джерело: розроблено автором за даними [21]

Аналіз показує, що більшість країн мають позитивне сальдо зовнішньої торгівлі в сільськогосподарському секторі (рис. 2.4). Для цього ми знайшли різниця між експортом і імпортом.

З рис. 2.4 можна відзначити, що загалом по світу спостерігається від'ємне значення зовнішньоторговельного балансу. Так, станом на 2021 рік, значення аналізованого показника у світових масштабах склало -62,02 млрд дол. США.

Негативне сальдо також спостерігається у США (-6,53 млрд дол. США), Бразилії (-1,22 млрд дол. США) та неймовірний показник у Китаю (-147,18 млрд дол. США). Аналізуючи сальдо країн, можна дійти до висновків, що США, Бразилія та Китай, незважаючи на їхній великий виробничий потенціал, також мають великі обсяги імпорту. Це пояснюється тим, що ці країни компенсують свої внутрішні потреби зовнішнім імпортом, що може бути обумовленим через високим споживчим попитом.

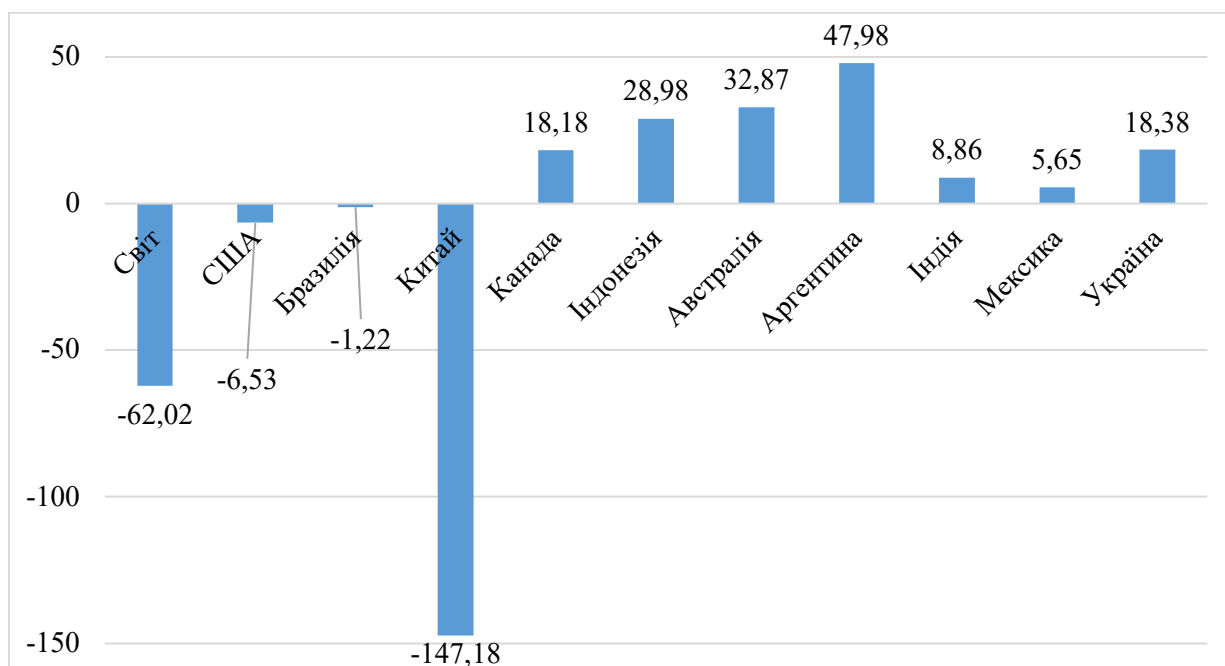

Рисунок 2.4 - Зовнішньоторговельний баланс сільськогосподарської галузі країн світу у 2022 році

Джерело: розроблено автором за даними [21]

Вважаємо за важливе розглянути, яке місце посідає сільське господарство у генерації ВВП у розглянутих країнах (рис. 2.5).

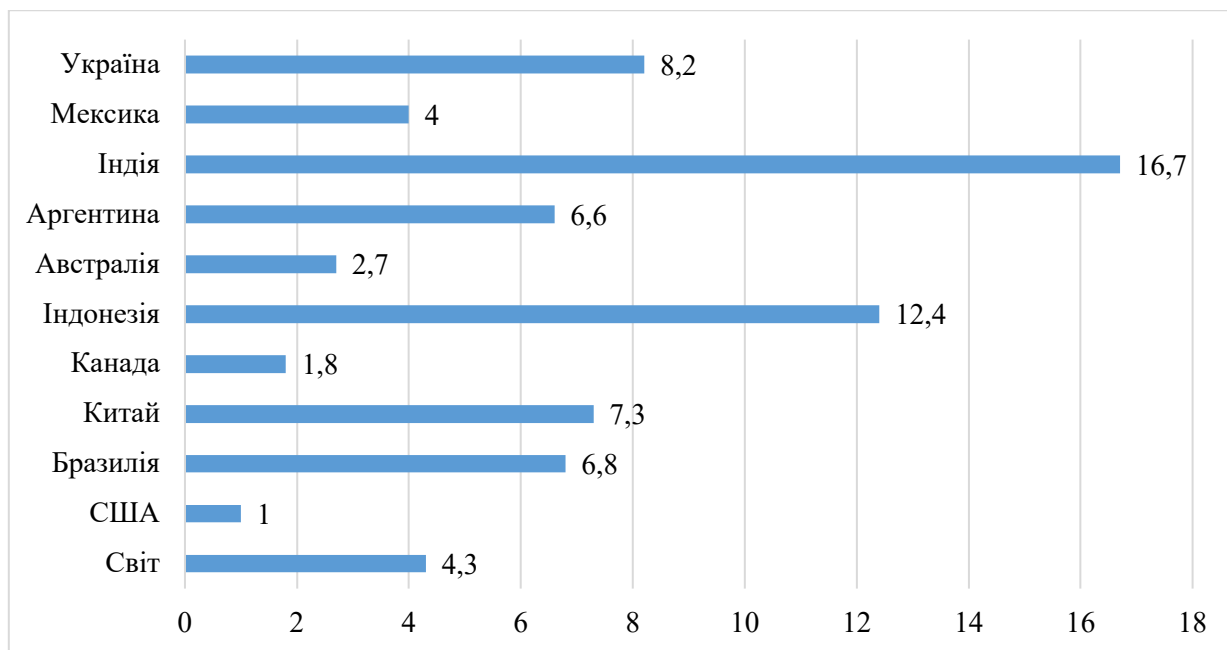

Рисунок 2.5 - Частка доданої вартості сільського господарства, лісового господарства та рибальства у ВВП у 2022 році

Джерело: розроблено автором за даними [22]

На рис. 2.5 показано, що у 2022 році на сільське, лісове та рибне господарство припадало 4,3 % світового ВВП. Із досліджених країн найбільша частка ВВП припадає на Індію (16,7 %), Індонезію (12,4 %) та Україну (8,2 %), а найменша - на США (1 %), Канаду (1,8 %) та Австралію (2,7 %). Аналізуючи поточний стан світового сільськогосподарського ринку, доречно розглянути та порівняти рівень інноваційної активності в досліджуваних країнах. Для цього проаналізуємо становище цих країн у всесвітньо відомому Глобальному інноваційному індексі (рис. 2.6). У глобальному інноваційному індексі знаходять своє відображення основні складові інноваційного потенціалу країн, тому індекс можна вважати їх узагальненою оцінкою, показником рівня інноваційного розвитку національних економік.

На рис. 2.6 показано, що серед аналізованих країн до десятки світових лідерів за Глобальним індексом інновацій у 2022 році входить США (2 місце). Україна посідає 57-ме місце зі 132 країн. Дослідження показує, що США є безумовним світовим лідером у галузі сільського господарства. У країні розташовані одні з провідних світових виробників сільськогосподарської

продукції (табл. 2.2). І прикладом одного з топу – компанія Cargill. Вона може послугувати обличчям передових технологій у сільському господарстві. Ця організація почала використовувати дрони з камерами, технологією комп’ютерного зору та інфрачервоною термографією, ця ініціатива надає можливість отримувати важливі дані про стан тварин та їхнє середовище. Зображення з дронів завантажуються на спеціальну онлайн-платформу, де застосовуються технології машинного навчання та штучного інтелекту для аналізу цих даних. Результати аналізу відображаються на зрозумілій інформаційній панелі, де фермери можуть переглядати інформацію про кількість стада, запас води, запас корму та поведінку тварин. Ця інноваційна система дозволяє фермерам приймати швидкі та обґрунтовані рішення щодо управління своїм господарством, покращуючи ефективність та добробут тварин.

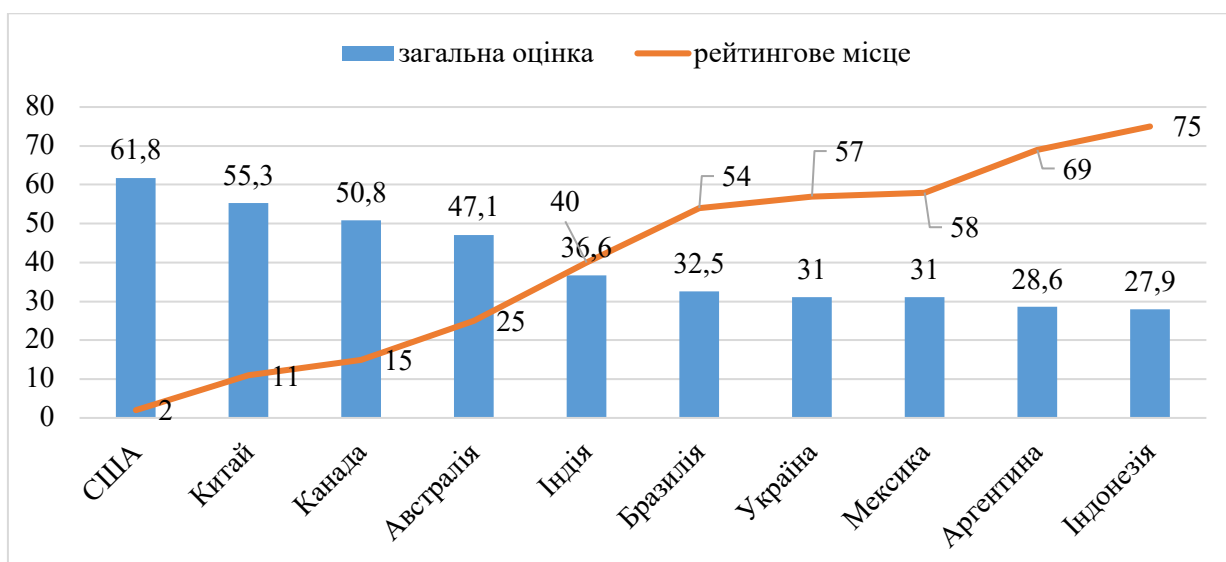

Рисунок 2.6 - Місце досліджуваних країн у Глобальному інноваційному індексі станом на 2022 рік

Джерело: розроблено автором за даними [23]

Таблиця 2.2 - Найбільші сільськогосподарські компанії світу за доходом у 2024 році

№	Назва	Штаб квартира	Види діяльності
1	Cargill	Міннетонка, Міннесота, США	Сільськогосподарські послуги, рослинництво та тваринництво, продукти харчування, охорона здоров'я та фармацевтика, управління промисловими та фінансовими ризиками, сировина
2	Corteva Agriscience	Індіана, США	Продають насіння (включаючи сорти кукурудзи та сої), агрохімікати для захисту рослин Надання цифрових послуг: програмне забезпечення для керування фермою Granular; програмне забезпечення та послуги агрономії від Encirca; оцінка та дослідження сільськогосподарських угідь компанією AcreValue.
3	Syngenta	Базель, Швейцарія	Гербіциди для селективної боротьби з бур'янами широкого спектру дії Фунгіциди для боротьби з грибковими інфекціями Інсектициди для захисту від шкідників Насіння різних культур, включаючи польові овочі та квіти
4	Archer Daniels Midland Company (ADM)	Чикаго, Іллінойс, США	Кукурудзяний сироп, корм, етанол, біоенергетика та їжа
5	Bayer	Леверкузен, Німеччина	Ветеринарні препарати, діагностична візуалізація, загальні та спеціальні ліки, товари для здоров'я жінок, без рецептурні ліки, пестициди, насіння, біотехнологія рослин

Джерело: розроблено автором на основі [24].

Доречним буде розглянути новітню послугу Farming as a Service. FaaS - це підхід, при якому послуги, пов'язані з сільським господарством - від управління посівами до лізингу обладнання - надаються за допомогою технологічних рішень. Це модель, яка поєднує в собі звичне традиційне сільське господарство з перевагами сучасних технологій, пропонуючи більш збалансований і реалістичний погляд на майбутнє фермерства [25].

Огляд farming as a service (FaaS) виокремлюється як важливий елемент для сучасного сільського господарства з кількох причин. По-перше, використання

FaaS дозволяє фермерам зменшити витрати та ризики, пов'язані з власністю на обладнання. Замість того, щоб інвестувати значні кошти в придбання та утримання сільськогосподарської техніки, фермер може просто орендувати необхідне обладнання на період, необхідний для виконання конкретних завдань.

По-друге, FaaS відкриває доступ фермерам до передових технологій. Сенсори, дрони, системи аналізу даних - це лише кілька засобів, які можуть бути використані для покращення ефективності та виробничості на фермі. Ці технології дозволяють фермерам збирати більше даних про свої поля та тварин, що в свою чергу допомагає вдосконалювати процеси прийняття рішень.

Крім того, використання FaaS дозволяє фермерам зосередитися на самому виробництві, а не на управлінні та обслуговуванні обладнання. Це може призвести до підвищення якості продукції та зростання прибутковості ферми. Зменшення адміністративного навантаження також може допомогти фермерам краще управляти часом та ресурсами.

Крім того, використання FaaS сприяє стимулюванню інновацій у сільському господарстві. Компанії, що надають послуги FaaS, часто інвестують у дослідження та розвиток нових технологій, що може призвести до виникнення нових методів вирощування, які покращують продуктивність та стійкість ферм.

На закінчення, важливо відзначити, що використання FaaS може сприяти створенню спільнот та обміну даними між фермерами. Це відкриває можливості для колективного вирішення проблем та обміну кращими практиками, що в свою чергу може підвищити інноваційність та ефективність у сільському господарстві.

У 2023 році обсяг світового фермерського ринку як послуг досяг 4,12 мільярда доларів США, а до 2033 року, за оцінками, досягне 16,75 мільярда доларів США. Фермери можуть заощаджувати гроші, використовуючи FaaS, що усуває потребу в значних авансах витрати на машини та обладнання, таким чином стимулюючи зростання фермерства як ринку послуг (рис. 2.7) [26].

На рис. 2.7 ми бачимо, що прогнозований ріст обсягу світового фермерського ринку як послуг до 2033 року свідчить про потенційну зростаючу

популярність та важливість використання послуг farming as a service (FaaS) серед фермерів.

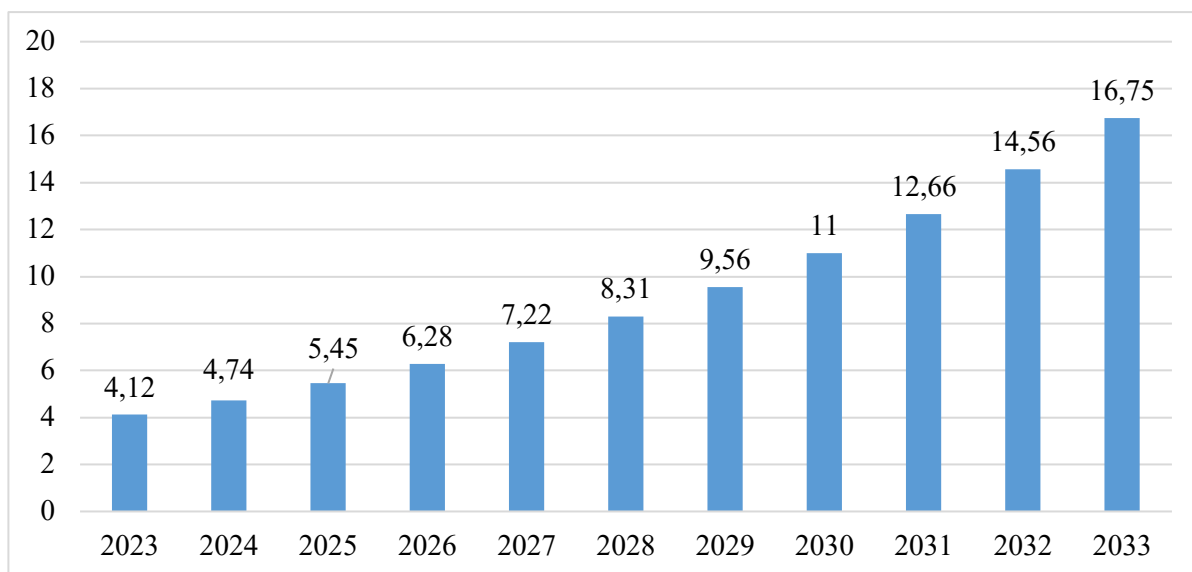

Рисунок 2.7 - FaaS розмір ринку з 2023 по 2033, млрд дол. США

Джерело: розроблено автором за даними [26]

На рис. 2.8 показано, що за відсотком більше всього займає Північна Америка (46%), не відстає й Європа (25%). Менше всіх в цьому сегменті займає Близький Схід та Африка (2%).

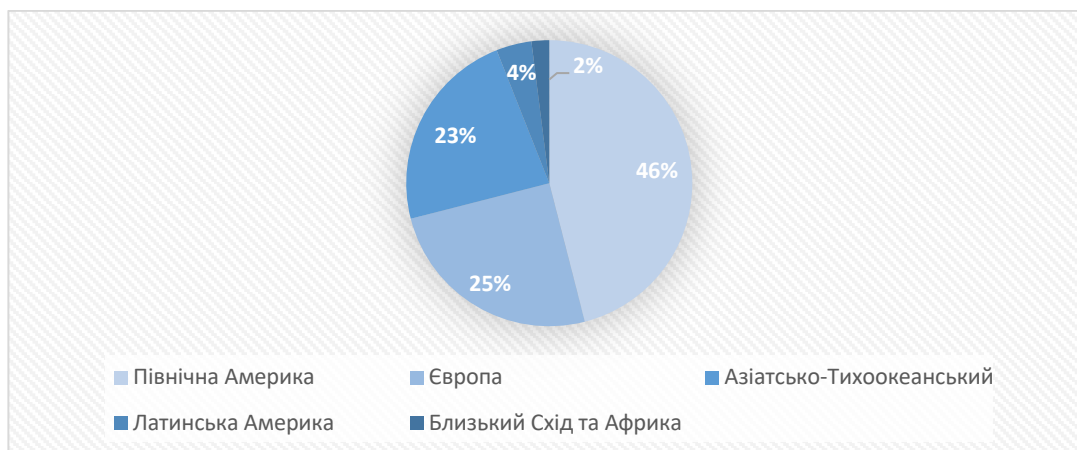

Рисунок 2.8 - FaaS відсоток ринку за регіонами

Джерело: розроблено автором за даними [26]

Через регіональні відмінності в розмірах ферм, сільськогосподарських методах, IT-інфраструктурі та нормативно-правовій базі впровадження FaaS відрізняється. Хоча економіки, що розвиваються в Азіатсько-Тихоокеанському

регіоні та Латинській Америці, також бачать значний потенціал, розвинені регіони, такі як Північна Америка та Європа, лідирують у впровадженні FaaS. Очікується, що ринок фермерства як послуг буде розширюватися, оскільки фермери розумітимуть переваги впровадження цифрових технологій для підвищення стійкості та оптимізації своєї діяльності. Для дрібних фермерів витрати на початкове налаштування для впровадження рішень FaaS на практиці, включаючи апаратне та програмне забезпечення, можуть бути непосильними. Деяким фермерам може бути складно інтегрувати рішення FaaS із робочими процесами та системами управління фермами, які зараз діють [26].

2.2. Динаміка розвитку сільськогосподарського ринку в Україні

Департамент сільського господарства США (USDA) опублікував оновлений світовий прогноз балансу основних сільськогосподарських культур на 2023-2024 маркетинговий рік. Згідно з цими оновленими прогнозами USDA, у 2023/24 МР показники України щодо виробництва та експорту пшениці та кукурудзи залишилися незмінними: виробництво пшениці складає 22,5 мільйонів тонн, кукурудзи - 28,0 мільйонів тонн; експорт пшениці - 11,0 мільйонів тонн, кукурудзи - 19,5 мільйонів тонн.

Згідно з інформацією, наданою Державною митною службою та оприлюдненою пресслужбою Мінагрополітики України, за період з початку 2023/24 маркетингового року (МР) Україна експортувала 36,028 мільйонів тонн зернових та зернобобових культур, з яких у квітні було відвантажено 1,168 мільйонів тонн. Порівняно з відповідним періодом минулого року, загальний обсяг відвантажень склав 38,452 мільйонів тонн, включаючи у квітні – 476 тисяч тонн.

Загальний обсяг експорту українського борошна за період з початку сезону до 5 квітня становить 80,8 тисяч тонн (у 2022/23 МР – 117,5 тисяч тонн), включаючи пшеничне борошно – 76,4 тисяч тонн (112,9 тисяч тонн) [27].

За рис. 2.9 можна спостерігати, що імпорт у 2023 р. збільшився, порівнюючи з 2022 р. Державна митна служба України виявила, що у січні-вересні 2023 р., порівняно з періодом 2022 р., експорт продукції аграрного сектору становив 16,1 млрд дол. США, що на 0,5% більше, а імпорт. – 5,04 млрд дол. США, що на 18,7% більше.

З початку січня 2022 та до кінця вересня 2023 року спостерігається зменшення експорту порівняно з 2020-2022 роками. Війна суттєво вплинула на український агросектор через кілька ключових чинників. Серед них - зменшення посівних площ, пошкодження виробничих будівель, споруд та обладнання, зростання цін на добрива та дизельне паливо, а також блокада чорноморських портів. Усі ці фактори в значній мірі скоротили доходи українських фермерів та агрокомпаній, створюючи серйозні економічні виклики для сектору.

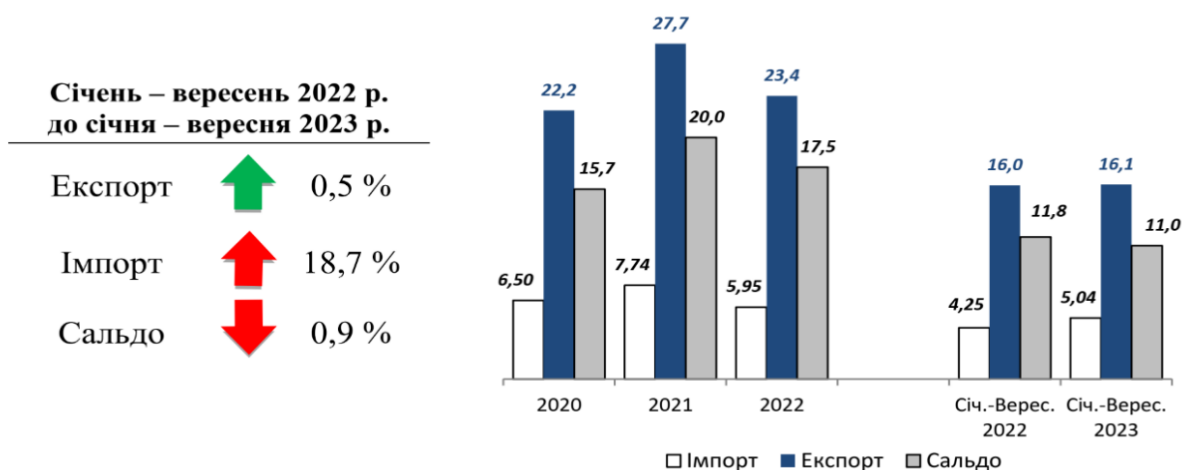

Рисунок 2.9 - Зовнішня торгівля агропродовольчою продукцією, млрд дол.

США

Джерело: [27]

За січень-вересень 2023 року в структурі аграрного експорту переважно представлені: кукурудза (23,9% валютної виручки від товарного експорту), олія соняшникова (23,2%) та пшениця (14,0%). Основою імпорту сільськогосподарської продукції є спирт етиловий до 80 об. %, морожена риба, корми для тварин - становлять 15,5% від загальної вартості імпортованих в Україну товарів (рис. 2.10).

Значне зниження обсягів експорту відбулося за такими видами продукції:

- насіння соняшнику (на 1068,8 тис. т);
- жито (на 38,4 тис. т); соки (на 21,3 тис. т);
- мінеральна вода (на 12,4 тис. т);
- приготовлені томати (на 11,9 тис. т);
- потоки (на 10,4 тис. т);
- крохмаль (на 9,86 тис. т);
- яблука та груші (на 8,34 тис. т);
- маргарин (на 6,56 тис. т);
- сорго (на 5,75 тис. т);
- масло вершкове (на 3,34 тис. т) тощо.

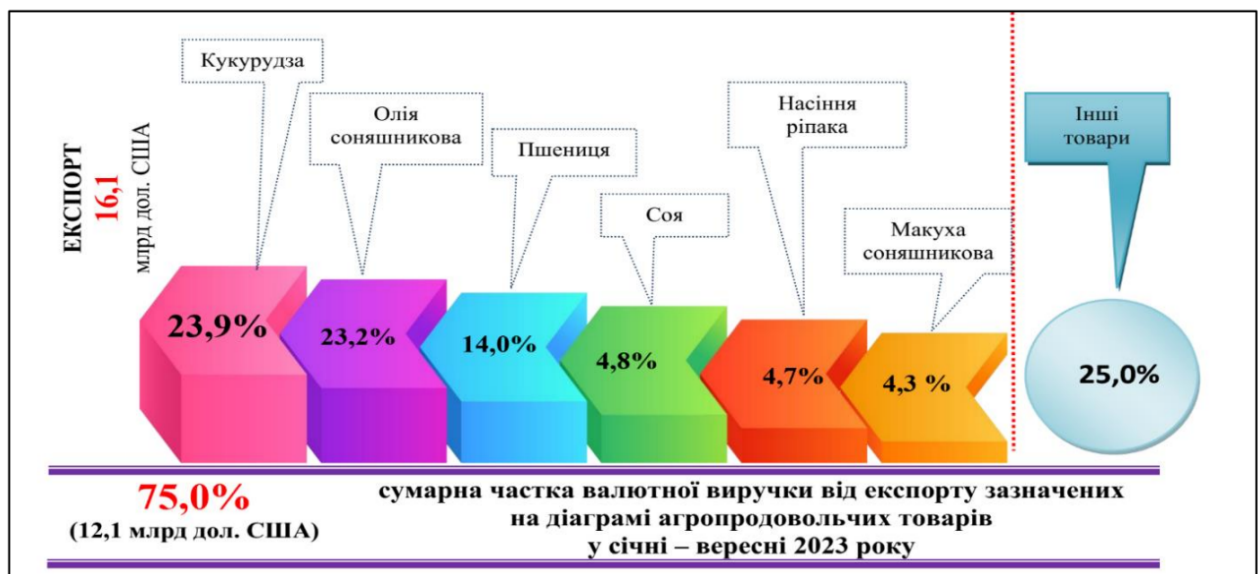

Рисунок 2.10 - Товарна структура експорту агропродовольчої продукції (у грошовому еквіваленті)

Джерело: [27]

Головні торговельні партнери аграрної та харчової продукції України представлені на рис. 2.11.

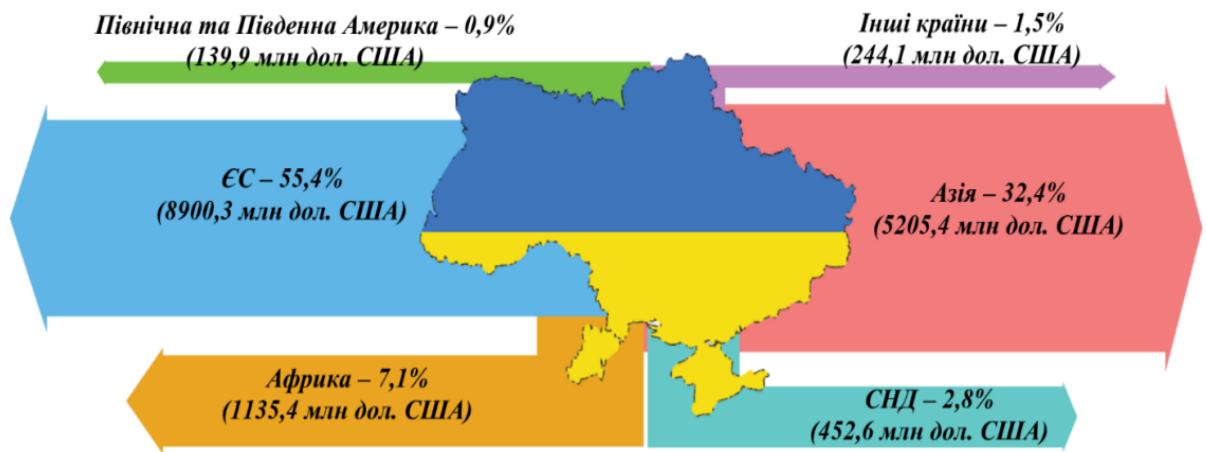

Рисунок 2.11 - Географічна структура експорту агропродовольчої продукції

Джерело: [27]

Сервісні послуги з обробітку ґрунту, догляду за посівами, збирання врожаю та інші агропольові роботи завжди були високо цінуваними серед аграріїв, оскільки не кожен з них має повний комплекс технічних засобів та обладнання для проведення цих операцій вчасно та відповідно до розміру своєї земельної ділянки. Деякі фермери просто не мають можливості придбати нову техніку або відремонтувати стару, або знаходяться у скрутному фінансовому становищі. Основні види агропольових послуг, що широко використовуються в сучасному агробізнесі, включають:

- послуги з оранки;
- послуги з культивуації;
- послуги з внесення добрив;
- послуги з перевезення вантажів;
- послуги з захисту сільськогосподарських культур;
- послуги зі збору врожаю.

Аналіз цінових трендів на ринку усіх видів послуг у сільському господарстві свідчить про стабільне щорічне зростання їх вартості (рис. 2.12).

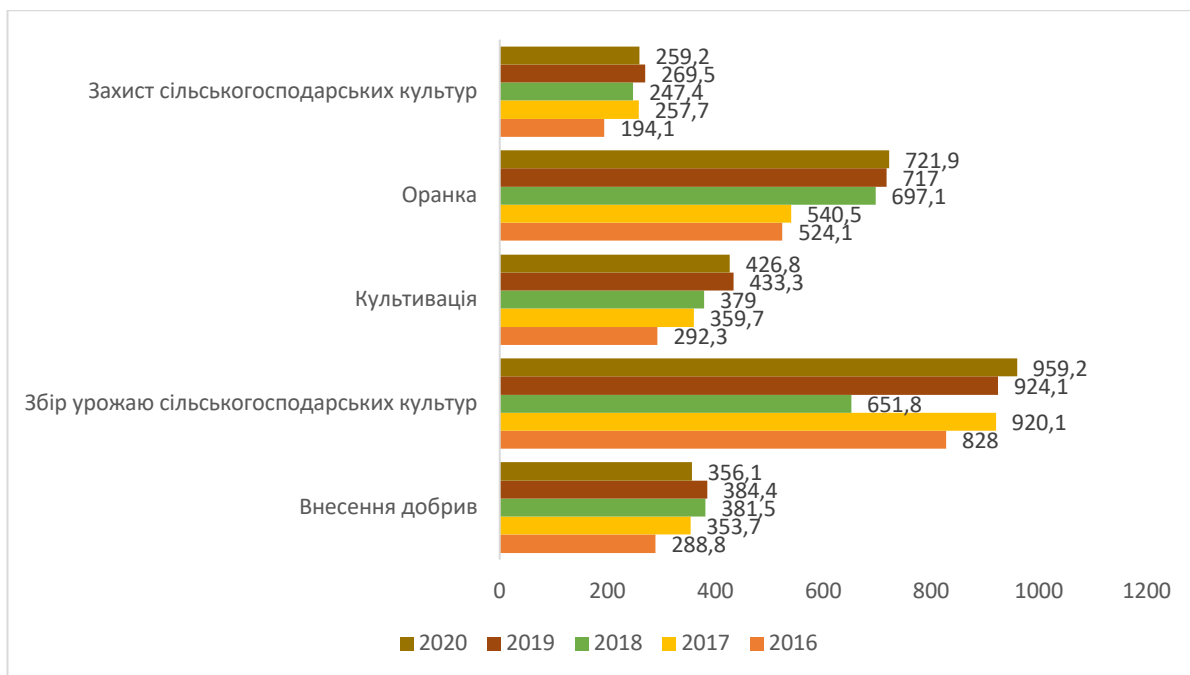

Рисунок 2.12 - Динаміка середньої вартості основних видів послуг, що купувалися аграрними підприємствами України, грн за га.

Джерело: розроблено автором на основі даних [29]

Аналізуючи дані за 2020 рік щодо цін на виконання окремих видів послуг і робіт у сільському господарстві, то, наприклад, вартість оранки ґрунту найвищою була в Закарпатській (1408,6 грн/га) та Рівненській (1187,7 грн/га) областях. Водночас, найменше оранка коштувала у Донецькій (348,1 грн/га), Дніпропетровській (517,5 грн/га), Одеській (544,1 грн/га) і Миколаївській областях (544,7 грн/га).

Така агротехнологічна операція, як культивування найдорожчою виявилася у Львівській (695,8 грн/га), Рівненській (655,5 грн/га) та Івано-Франківській (642,1 грн/га) областях. За темпами зростання вартості цієї послуги порівнюючи з 2019 роком слід відзначити м. Київ (199,5 %), Запорізьку (127,4 %) і Львівську (164,5 %) області.

Окремий сегмент ринку становлять послуги із перевезення вантажів та ремонту сільськогосподарської техніки. Аналіз показав зростання протягом років середньої вартості послуг із перевезення для аграрних підприємств (рис. 2.13). У 2020 році найвищою вартість перевезень вантажів була в Одеській (6,2 грн/ткм) і Миколаївській (4,8 грн/ткм) областях, а найменшою — у Донецькій

(0,2 грн/ткм) та Сумській (1,8 грн/ткм).

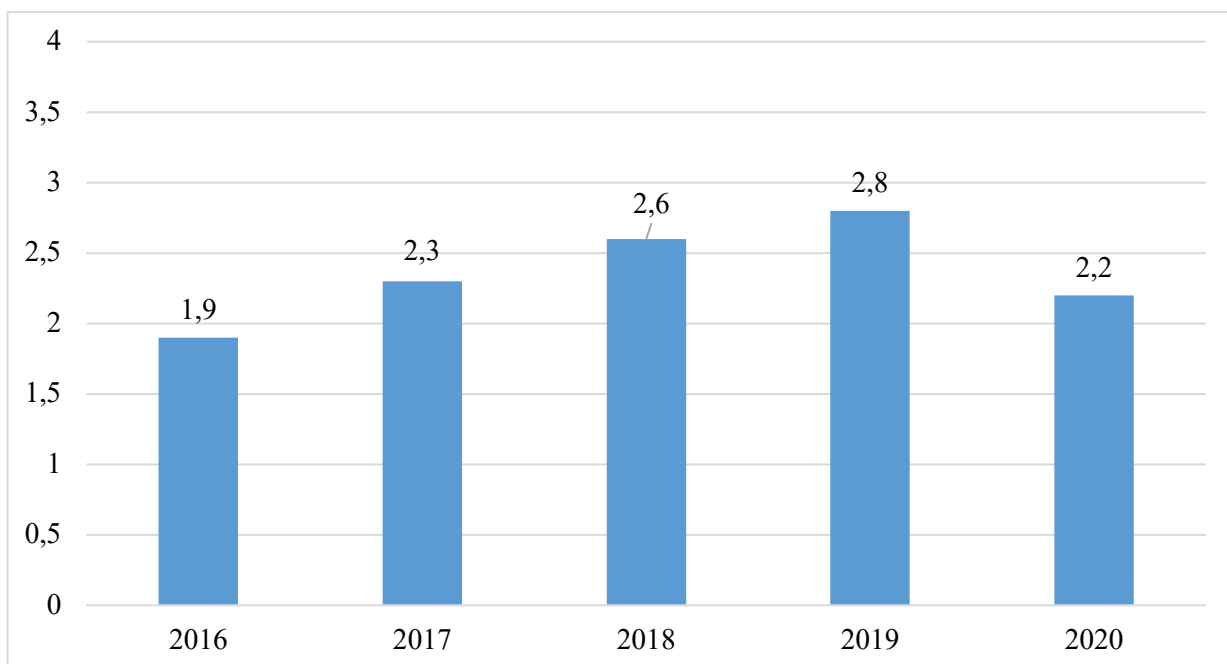

Рисунок 2.13 - Динаміка середньої вартості послуг із перевезення вантажів, що купувалися аграрними підприємствами України, грн за ткм.

Джерело: розроблено автором на основі даних [28]

На рис. 2.14 можна побачити кількість техніки на 2019 рік, це дозволяє зрозуміти, що здійснення сільськогосподарського виробництва характеризується застосуванням великої кількості різних технологій та комплексів машин, придбання та обслуговування яких потребує залучення значних фінансових ресурсів.

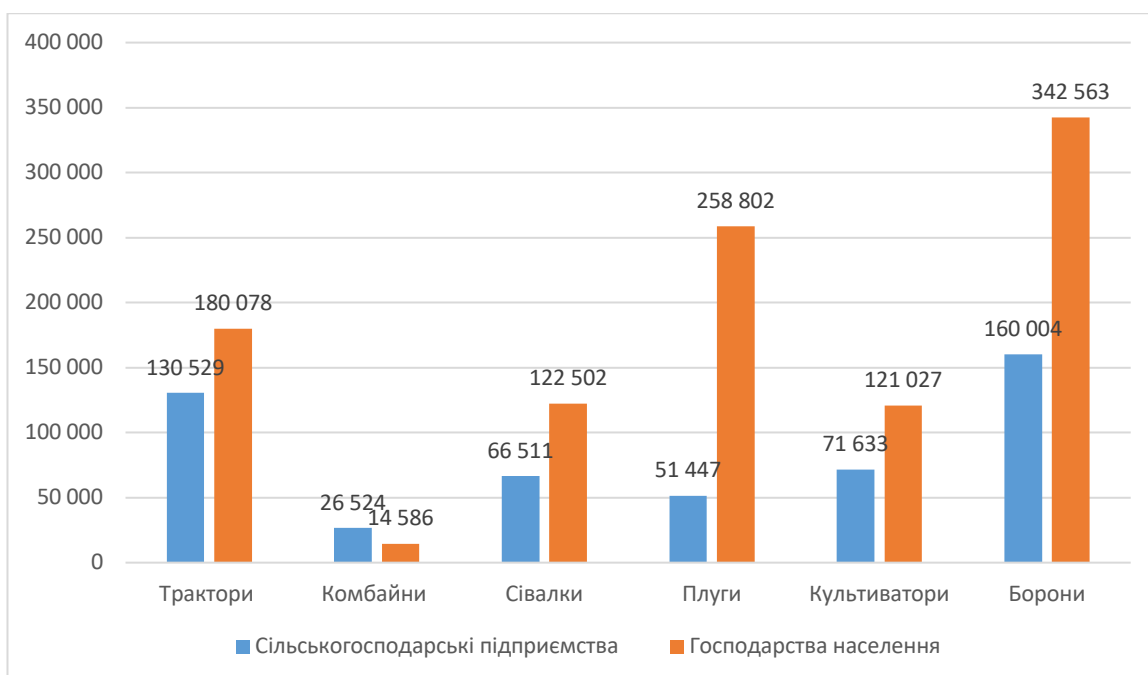

Рисунок 2.14 - Наявність сільськогосподарської техніки у сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення.

Джерело: розроблено автором на основі даних [29]

Відсутність власних коштів не дозволяє сільськогосподарським виробникам забезпечувати свої потреби у виробничих послугах, змушує шукати можливості їх покриття. Щоб вирішити цю проблему суб'єкти аграрного ринку залучають послуги зі сторони.

Кількість сільгосптехніки, орендованої компаніями – учасниками Асоціації сільгоспвиробників, на кінець III кварталу 2021 року склала 5641 одиниць. Таким чином, кількість сільгосптехніки компаній зріс за цей же період зросла на 18,2%, за аналогічний період минулого року та на 17% з початку цього року.

За три квартали 2021 року члени Асоціації передали в лізинг 1767 одиниці сільськогосподарської техніки. Приріст ринку склав 3,6% до аналогічного періоду попереднього року.

Трійкою лідерів за цим показником стали ОТП Лізинг (58% від усіх реєстрацій за період), Альфа-Лізинг (17%), та Адванс Лізинг (8%). Їх сукупна частка склала 83%.

Трактори залишаються найпоширенішим видом агротехніки для надання в лізинг, їх частка на ринку склала 35%. Найпопулярнішими марками тракторів для лізингу в зазначеному періоді стали: John Deere (із часткою 31%), Беларусь (19%), New Holland (16%) і Case (13%) [30].

Розглянемо аутсорсинг у сільському господарстві, бо це перспективний та ефективний інструмент для багатьох організацій.

Аутсорсинг управління фермами став ефективним рішенням для компаній, які мають на меті максимізувати результати та знизити витрати, при цьому не погіршуючи якість виробництва. За допомогою аутсорсингу можна спокійно покластися на спеціалізованих та досвідчених фахівців у керуванні фермами, які мають технічні та практичні знання для забезпечення ефективності виробництва.

Аутсорсинг управління фермами дозволяє підприємствам зосередитися на своїй основній діяльності, тим часом як спеціалізована команда відповідає за сільськогосподарське виробництво, використовуючи передові ринкові практики та технології для оптимізації процесів та підвищення прибутковості бізнесу.

Крім того, аутсорсинг управління фермами дає можливість підприємствам отримати доступ до новітніх технологій та інновацій у сільському господарстві, які можна використовувати для поліпшення якості та ефективності виробництва, без витрат на власне обладнання та інфраструктуру.

Практичну зацікавленість представляють дослідження розвитку аутсорсингу в сільському господарстві Нідерландів, Великобританії та Японії [31].

В Японії останнім часом аутсорсинг став проблемою через зменшення населення у сільській місцевості та старіння фермерів. Тому запропоновано створення організацій, аналогічних українським сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам, які б виконували функції аутсорсерів у сільському господарстві. Такий крок отримав підтримку не лише малих і середніх сімейних господарств, але й тих, що прагнуть розширитись. Розширення таких послуг є невідкладною необхідністю, особливо в галузі молочного скотарства та високогірного землеробства в префектурі Хоккайдо, і

це буде ключовим чинником у збереженні сімейного землеробства, регіонального землеробства та сільського суспільства.

У Нідерландах аутсорсингові відносини у сільському господарстві розвинені. Значна частина працівників у сільській місцевості працює у компаніях-аутсорсерах, що є другим за важливістю джерелом зайнятості після садівництва. Фермери вважають основними перевагами аутсорсингу такі:

- 1) зменшення витрат, оскільки техніка не належить фермерському господарству;
- 2) висока якість послуг з виробництва кормів, що надають підрядники;
- 3) доступні ціни на аутсорсингові послуги;
- 4) можливість фокусуватись на основному виді продукції та мати більше вільного часу.

У Великобританії аутсорсингові послуги частіше використовуються у невеликих господарствах. Понад 80% фермерів взаємодіють з аутсорсинговими компаніями. Більші ферми зазвичай спеціалізуються на високоспеціалізованих послугах, таких як обприскування посівів, дренаж земель та заготівля кормів, тоді як менші ферми віддають перевагу аутсорсингу для збирання врожаю, посіву культур та оранки ріллі [31].

У США, Канаді та більшості країн Західної Європи всі етапи закупівлі — від розроблення технологічних карт і систем захисту до планування бюджету і доставки в господарство — все частіше довіряють компаніям-виробникам вхідних матеріалів. В Україні ці процеси тільки розпочинають впроваджуватися: дистриб'ютори починають надавати господарствам готові рішення та агрономічний супровід.

Обробка ґрунту, посів, внесення добрив, захист посівів — це процеси, в яких навіть один день може суттєво вплинути на весь вегетаційний сезон. Оскільки успішність посіву має велике значення для отримання до 30% врожаю, то це наразі є одним із менш розвинених напрямків аутсорсингу в агробізнесі [32].

У більшості країн Європи (Голландія, Франція, Німеччина) поширена практика доручень з продажу вирощеної продукції посередникам, які моніторять цінової ринок, вивчають пропозиції, ведуть переговори із зацікавленими покупцями.

В Україні малі господарства господарства корпоративного сектору аграрної економіки поки вважають за краще продавати вирощений урожай самостійно, реалізуючи її головним чином торгово-посередницьким структурам за їхніми правилами. Великі компанії працюють зазвичай трохи інакше: створюють дорадчі служби, які займаються збутом, залучають сторонніх фахівців для вивчення ринку, шукають виходи на великих посередників, які можуть запропонувати дійсно вигідні умови для збуту на зовнішніх ринках продовольства. Але і тут практика аутсорс у продажах поки проявляється слабо.

У Канаді компанія Serecon займається залученням фахівців, які проводять повноцінне управління земельними ресурсами, яку власники не хочуть обробляти самі, проте не хочуть продавати. З власником землі обговорюють вартість оренди, яка еквівалентна середньоринкової. Проводять аналіз ґрунту, планують сівозміну, а також які культури будуть вирощувати на конкретних ділянках. Потім доносять всі ці відомості до власника, знаходять орендаря і працюють разом з ним [32].

Підсумовуючи, ефективне управління ключовими сільськогосподарськими культурами у глобальній сфері агробізнесу є важливим фактором успіху підприємств у цьому секторі. Аутсорсинг управління фермами може бути ефективним рішенням для тих, хто прагне оптимізувати результати та скоротити витрати, забезпечуючи при цьому високу якість виробництва. Довіряючи спеціалізованій команді управління фермами, підприємства можуть бути впевнені у своєму успішному бізнесі.

Таким чином, після початку масштабної агресії Росії проти України Європейський Союз вжив безпрецедентних заходів для підтримки української економіки. Радикальна лібералізація торгівлі стала рятівним кроком для української економіки під час війни. Однак ці заходи також відкрили численні

проблеми, які Україні необхідно вирішити для повноцінної та взаємовигідної європейської інтеграції та приєднання до ЄС. У зв'язку з блокадою Чорного моря російським флотом значна частина українського експорту тепер протікає через сухопутний західний кордон та обмежені за потужністю порти на Дунаї. Але існуюча прикордонна інфраструктура не здатна витримати таке навантаження.

На даний момент гострою є проблема заборони ввезення української сільськогосподарської продукції до Польщі, Угорщини, Румунії, Словаччини та Болгарії, а також блокади кордону польськими перевізниками. Тому виникає питання про необхідність диверсифікації українського експорту до ЄС. Пошкодження прикордонної інфраструктури через постійні обстріли з боку Росії залишається значною перешкодою для безперервного українського експорту.

2.3 Аналіз діяльності Agricom Group

Сьогодні AgriCom Group - це велика українська агропромислова група, що спеціалізується на виробництві та дистрибуції продуктів харчування. Вона є лідером у виробництві та переробці безглютенового вівса. Бренди «Добродія», San Grano, WOWSYANKA та YUMMOJI продаються в найбільших національних торговельних мережах в усіх регіонах України та експортуються в більш ніж 40 країн світу.

Компанія пройшла довгий шлях з моменту свого заснування у 2013.

2013 року - зареєстрованої групи компаній AgriCom Group. До неї увійшли такі компанії, як «Прогрес», «Зоря» і «Партнери».

2014 рік - введено в експлуатацію модернізований підйомник потужністю 40 000 тонн у Білоклакиному (Луганська область). Придбання Закотненської сільськогосподарської компанії. Земельний банк групи збільшується до 20 000 га.

2015 - Придбання Чернігівської групи (9,5 тисяч га). Придбання компаній «Красне Інвест» і «Агрофірма Іванівка». Завершено реконструкцію першої черги

підйомного комплексу в Чернігівській області потужністю 22 000 тонн. Запуск нового бренду «Сан Грано». Номінований у категорії «Власна торгова марка» рейтингу «Аграрна еліта України».

2016 - Придбання землі на межі Рівненської та Житомирської областей, що дало змогу розширити земельний банк групи до 35 га. Початок будівництва великого підприємства з виробництва зернових пластівців у Чернігівській області; придбання компаній «Міатерра», «Колос» і «Ляни Полісся». Залучено інвестиції в розмірі 14 млн доларів США для подальшого розвитку. Номінована в рейтинг "Аграрна еліта України" в секторі розвитку інфраструктури.

2017 - Початок виробництва зерна під брендом «Добродія». Встановлення зрошувальних систем на 300 га полів у групі компаній «Білоклакине» (Луганська область). Номінована на премію "Аграрна еліта України" в категорії «Власна переробка».

2018 - Запуск найпотужнішого в Європі повністю автоматизованого виробничого комплексу з випуску зернових пластівців і продуктів на їхній основі в Чернігівській області. Група компаній AgriCom входить до топ-10 роботодавців в агропромисловому комплексі України. Номінована в категорії "Вертикальна інтеграція" рейтингу «Аграрна еліта України».

2019 - Продаж «Оріона» та «Міатерри» з метою оптимізації земельного банку. Площу зрошуваних земель збільшено до 460 га. Придбання мобільного насінневого заводу «Фадєєво». Номінований у категорію «Потужний розвиток» рейтингу «Аграрна еліта України». Згідно з рейтингом Agrohubs, Група входить до п'ятірки найбільш інноваційних агрохолдингів України.

2020 рік став найуспішнішим фінансовим роком для групи компаній «АгріКом». Завантаження потужностей заводу досягло 100%. Було успішно впроваджено новітні технології точного землеробства (диференційований посів, диференційоване внесення добрив тощо).

2021 - Swiss Interelec SA купує понад 25 % акцій Agricom Group. Початок будівництва другої черги переробного заводу з виробництва круп, вівсянки та сухих сніданків у Чернігівській області. Початок будівництва сушарки та

переробного заводу в Житомирській групі. Затвердження п'ятирічної стратегії розвитку групи з обсягом інвестицій близько 20 млн доларів США. Номінована в ТОП-25 найважливіших інвестиційних проєктів, що реалізуються в Україні (журнал «Влада і гроші»); номінована в ТОП-50 «Найкращі компанії» України 2020 року (журнал «Влада і гроші»).

2022 - 3 першого дня війни AgriCom Group підтримує армію, благодійні організації, волонтерів та населення. Майже за місяць військових дій в Україні Агрохолдинг перерахував понад 8 мільйонів гривень на потреби армії, територіальної оборони та гуманітарну допомогу.

2023 - Група компаній «АгріКом» інвестувала близько 2 мільйонів доларів США у другий етап проєкту реструктуризації заводу. Частина коштів було інвестовано в другій половині 2022 року. Інвестиції спрямовані на відкриття нових виробництв (запуск екструзійного виробництва і виробництва граноли, запуск виробництва пелет), створення і запуск нових брендів (пластівці для сніданку YUMMOJI), розвиток в ЄС, нові технології тощо. [33]

Сьогодні AgriCom Group об'єднує три земельні кластери - Житомирський, Чернігівський та Луганський (тимчасово окупований внаслідок російського вторгнення) - загальною площею 28 000 га. У кластерах Білоклакине (тимчасово окупований внаслідок російського вторгнення) і Чернігів розташовані два підйомні комплекси вантажопідйомністю 63 000 тонн.

У травні 2018 року в Михайло-Козюбинському Чернігівської області запустили найпотужніший у Європі повністю автоматизований виробничий комплекс із виробництва зернових пластівців і продуктів на їхній основі. Загальний обсяг інвестицій у завод склав 11 млн доларів США. Продукція Групи компаній "АгріКом" експортується більш ніж у 40 країн світу. Група компаній "АгріКом" приділяє велику увагу технологічним інноваціям та інвестує в розробку новітніх цифрових проєктів.

AgriCom Group входить до ТОП-5 найінноваційніших агрохолдингів України (за рейтингом AgroHub). Багато років поспіль компанія є номінантом рейтингу «Аграрна еліта України» (Власна торгова марка, Потужний розвиток,

Вертикальна інтеграція, Власна переробка, Розвиток інфраструктури та інші номінації). У 2021 році журнал «Власть денег» відзначив Agricom Group та завод «Добродія Фудз» у рейтингу ТОП-25 найважливіших інвестиційних проєктів, що реалізуються в Україні.

Визначними характеристиками Agricom Group є орієнтація на ринок і потреби клієнтів, включаючи якість обслуговування та формування довгострокових взаємовигідних відносин з партнерами [33].

Місія Agricom Group: забезпечити споживачів якісними, здоровими та доступними продуктами харчування, які вирощені на українських полях та виготовлені на високотехнологічних українських підприємствах.

Цінності Agricom Group обумовлені метою та стратегією, що полягають у досягненні національного лідерства за показниками фінансової результативності шляхом підвищення ефективності управління підприємств Групи та впровадження інноваційних технологій у виробництві, рис. 2.15.

Основні напрями діяльності Agricom Group представлені на рис. 2.16.

Рисунок 2.16 - Основні напрями діяльності Agricom Group,

Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

Agricom group має завод з виробництва пластівців і супутніх продуктів, який представлений торговим домом «Добродія Фудз». Виробничий комплекс запрацював навесні 2018 року в Чернігівській області.

Сьогодні це одне з найпотужніших сучасних підприємств Європи з виробництва пластівців та продуктів з них.

Виробничий комплекс оснащений інноваційним технічним обладнанням швейцарської компанії Bühler і має дві виробничі лінії з місячною

продуктивністю 1 200 тонн. Завод повністю автоматизований, що зводить до мінімуму людський фактор у виробництві.

Було встановлено систему аспірації (очищення повітря), впроваджено безвідходне виробництво та здійснено перехід на альтернативні джерела енергії для мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Уся сировина і продукція брендів «Добродія», San Grano, WOWSYANKA і YUMMOJI проходять суворий контроль якості. З моменту отримання сировини до випуску готової продукції проводиться понад 1000 лабораторних досліджень. Тести проводяться як у власних лабораторіях, так і в акредитованих національних і європейських лабораторіях.

Лояльність та повага

Кожен член команди Agricom Group здатен визнавати права іншої людини, зрозуміти і відчувати її інтереси, специфіку переконань та прагнень. На основі лояльності та поваги з'являється взаєморозуміння, яке є ключовим фактором у побудові командної роботи в Agricom Group. Тільки поважаючи іншого можна знайти вектор для єдності і розвитку.

Інновації

Використання нових інструментів і процесів дозволяють Agricom Group бути новаторами та впевнено рухатися в напрямку інновацій. Впровадження інновацій дає нам можливість працювати швидше, якісніше та ефективніше. Ми використовуємо принципи sustainability для зменшення впливу на навколишнє середовище та покращення якості нашої продукції.

Довіра

Діяльність команди Agricom Group ґрунтується на чесності, прозорості та справедливості. Ми впевнені один в одному і прагнемо до спільного успіху.

Ефективність

В Agricom Group впевнені, що високі досягнення одного члена команди примножують ефективність та розвиток всієї компанії. Ми докладасмо зусиль до досягнення максимальних результатів із мінімальними витратами часу та ресурсів.

Розвиток

Багатогранність досвіду і знання кожного члена команди Agricom Group створюють загальний потенціал розвитку компанії. Ми розуміємо, що розвиток дає можливість наблизити те, що сьогодні здається неможливим, якщо працювати єдиною командою, поважаючи та довіряючи один одному.

Рисунок 2.15 - Цінності Agricom Group

Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

Виробництво "Добродії" сертифіковане за системою FSSC 22000 - надійною і визнаною в усьому світі схемою, заснованою на стандартах ISO і НАССР для оцінки та сертифікації систем управління безпечністю харчових продуктів на всіх етапах поставок і виробництва.

Завантаженість виробництва «Добродія Фудз» представлена на рис. 2.17.

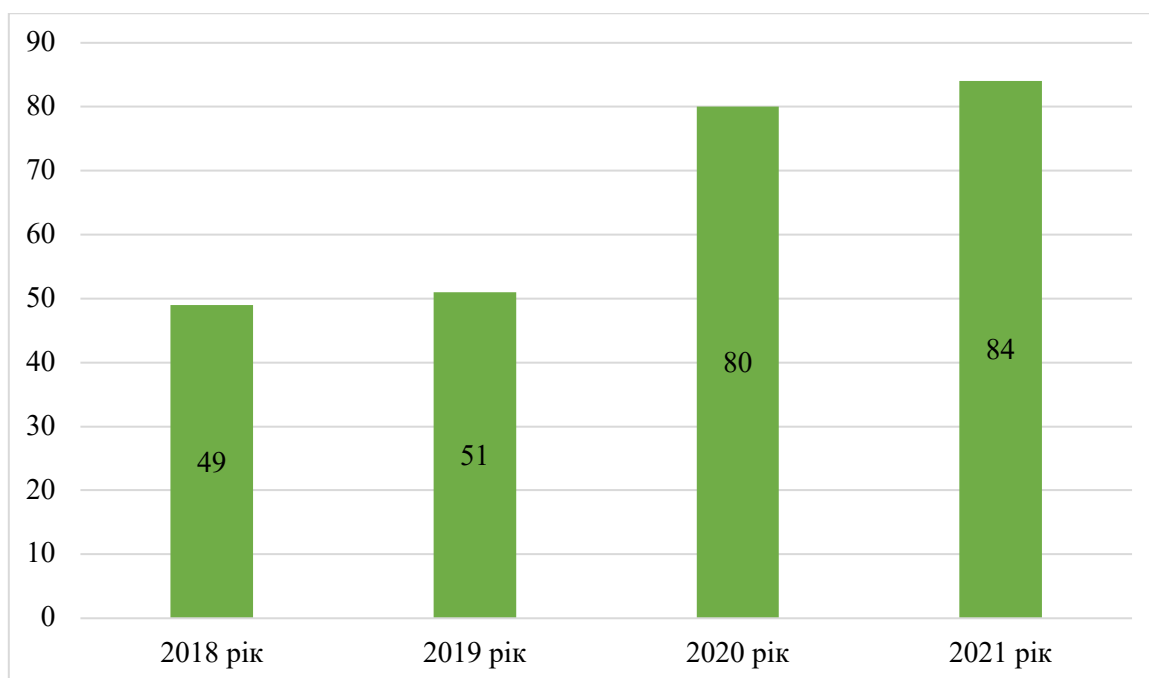

Рисунок 2.17 - Динаміка завантаженості виробництва «Добродія Фудз», %
Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

Система якості дозволяє експортувати продукцію в більшість країн світу (понад 40 країн). Компанія також сертифікована відповідно до стандартів HALAL, KOSHER, Organic Standard і GLUTEN FREE.

Товари під торговими марками ТМ «Добродія», San Grano, WOWСЯНКА, YUMMOJI, вироблені на заводі, представлені в найбільших вітчизняних торгових мережах в усіх регіонах України.

Головною метою Agricom Group у напрямку «Рослинництво» є лідерство з прибутковості у вирощуванні сільськогосподарських культур шляхом впровадження сучасних технологій.

Agricom Group об'єднує три земельних кластера в Житомирській, Чернігівській і Луганській (тимчасово під окупацією в зв'язку з російською агресією) областях із загальним земельним фондом 28 тис. га, рис. 2.18, 2.19. На землях, що обробляє Група, вирощуються традиційні для регіонів культури: пшениця, овес, соняшник, кукурудза.

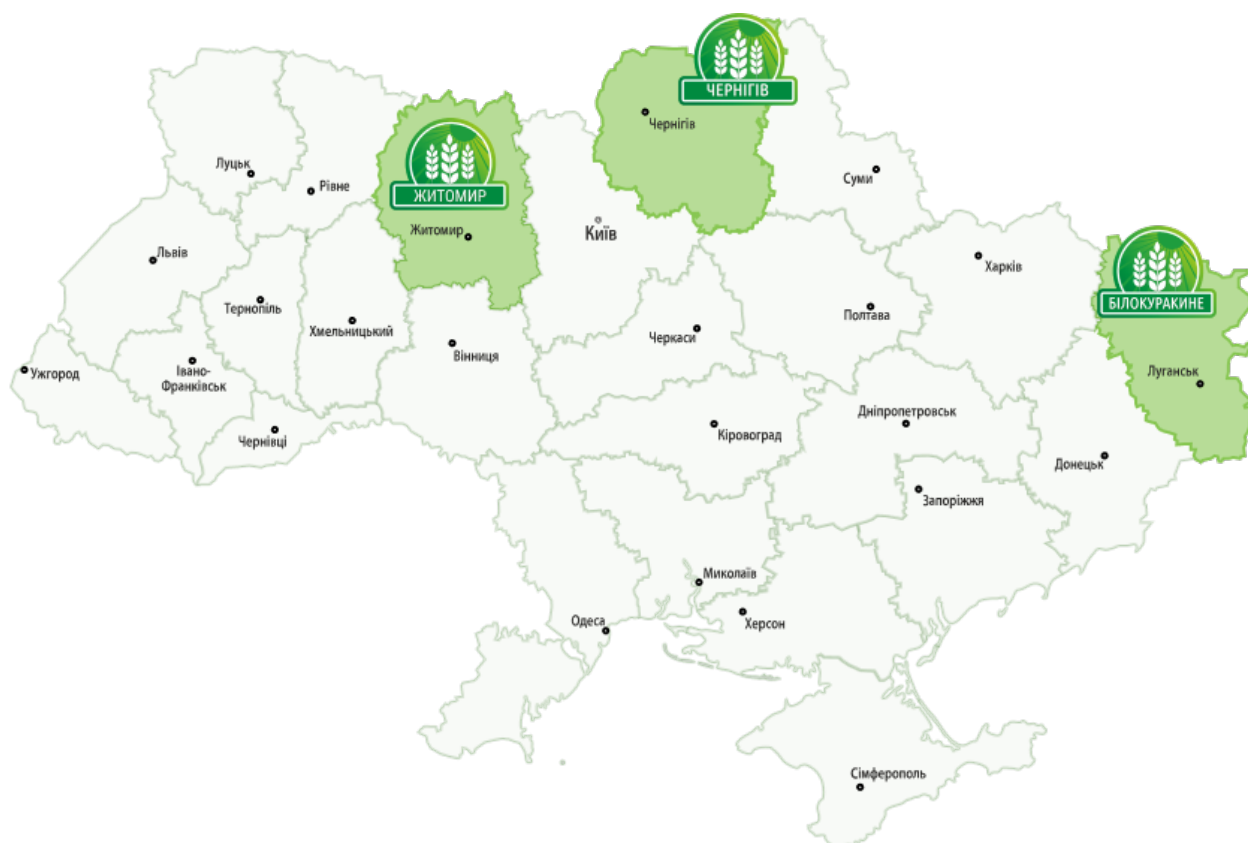

Рисунок 2.18 - Географічна присутність Agricom Group

Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

Велику увагу Agricom Group приділяє есо-friendly технологіям, які впроваджує на землях, що обробляє, рис. 2.20.

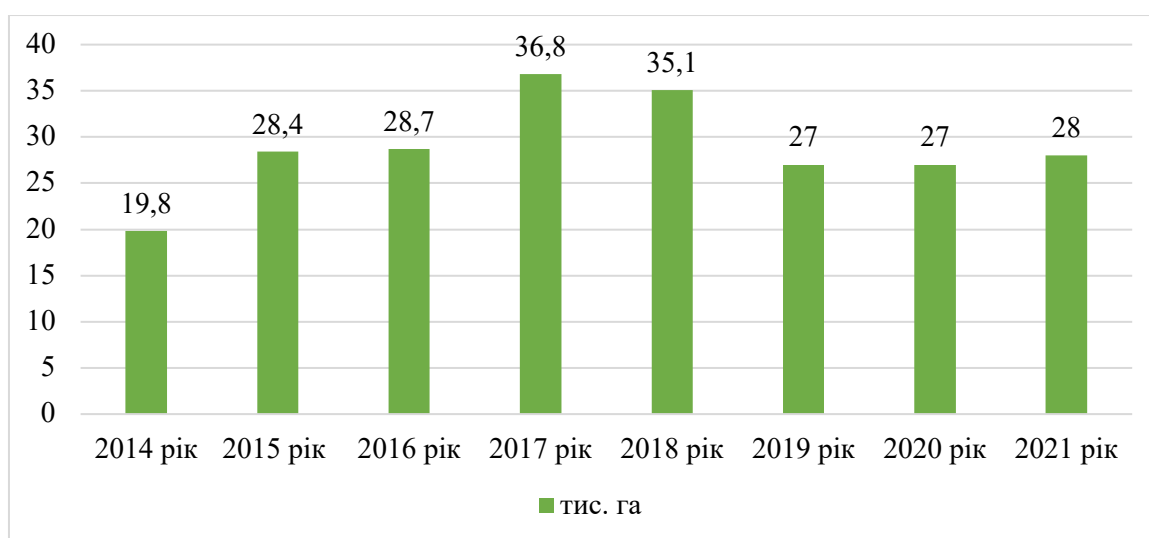

Рисунок 2.19 - Динаміка розміру земельного банку Agricom Group в обробітку

Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

<p>Житомирський кластер</p> <p> Земельний банк: 7 000 га</p> <p>Культури:</p> <p> Пшениця Кукурудза Овес</p> <p> Соняшник</p>	<p>Чернігівський кластер</p> <p> Земельний банк: 9 000 га</p> <p>Культури:</p> <p> Пшениця Кукурудза Овес</p> <p> Соняшник</p>	<p>Білокуракинський кластер *</p> <p> Земельний банк: 11 500 га (450 га – поливні)</p> <p>Культури:</p> <p> Пшениця Кукурудза Соняшник</p>
<p>Впроваджено диференційний посів та диференційне внесення добрив</p>	<p>Впроваджено диференційний посів та диференційне внесення добрив</p> <p></p> <p>У смт Михайло-Коцюбинське функціонує елеваторний комплекс потужністю 22 000 т зерна</p>	<p>Впроваджено диференційний посів та диференційне внесення добрив</p> <p></p> <p>У смт Білокуракине функціонує елеваторний комплекс потужністю зберігання 41 000 т зерна</p>

Рисунок 2.20 - Характеристика географічних сегментів AgriCom Group

Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

Основна частина інвестицій AgriCom Group спрямована на підтримку соціально-економічного розвитку регіонів, у яких розташовані сільськогосподарські угіддя AgriCom Group.

Складський напрямок діяльності AgriCom Group представлений двома ліфтовими комплексами в Білокрачиному (тимчасово окупований внаслідок російського вторгнення) та Чернігові. Загальна потужність сховищ групи становить 63 000 тонн.

2021 року на Житомирському заводі також побудують зерномийно-сушільний комплекс потужністю до 100 т/добу (миття) і 400 т/добу (сушіння); олійні культури: до 50 т/добу (миття) і 300 т/добу (сушіння).

Підйомні споруди Білокрачинської групи (тимчасово окуповані через вторгнення росіян) місткістю 41 000 тонн складаються з технічних потокових ліній з приймання, оброблення, миття, сушіння, зберігання та відвантаження зерна, усі машини та механізми мають гнучкий ритм і продуктивність.

Виробнича технологія приймання та відвантаження зерна забезпечує незмінність його властивостей, унеможливує погіршення якості під час зберігання, запобігає проростанню і самозігріванню. Кожна партія сировини, що надходить, і зерна, що відвантажуються, контролюється в оглядовій кімнаті.

Щоб забезпечити зберігання високоякісного зерна, компанія перевіряє сировину, що надходить, за низкою показників і відповідно до них приймає або повертає її постачальнику.

В основі заходів із боротьби зі шкідниками лежать санітарно-профілактичні заходи, що дають змогу підтримувати суворий санітарний режим на всіх виробничих майданчиках і ретельно стежити за інфікованістю зерна, що надходить на зберігання.

Підйомний комплекс Чернігівської групи має ємність зберігання 22 000 тонн. Крім зерносховищ, тут є сертифікована випробувальна лабораторія і технічні лінії для приймання, очищення та сушіння зерна, бобових і олійних культур.

Підйомний комплекс було реконструйовано на базі раніше нерентабельного підприємства, яке увійшло до складу Чернігівського кластера групи компаній AgriCom у 2014 році.

Основним завданням зернотрейдингового підрозділу є оптова торгівля сільськогосподарською сировиною, як вирощеною на підприємствах групи, так і придбаною на внутрішньому ринку. Основними культурами є пшениця, овес, кукурудза та соняшник.

Уся сировина проходить контроль якості в сучасних лабораторіях і зберігається на зерновому складі групи. Партнерами AgriCom Group у цій сфері є великі українські та зарубіжні компанії, а також українські представництва міжнародних компаній.

Географія реалізації не обмежується територією України – сировина експортується і до країн ближнього зарубіжжя. Agricom Group експортує свою продукцію в понад 40 країн світу. Частка експорту в реалізації продукції станом на 2022 рік складає 70%, рис. 2.21.

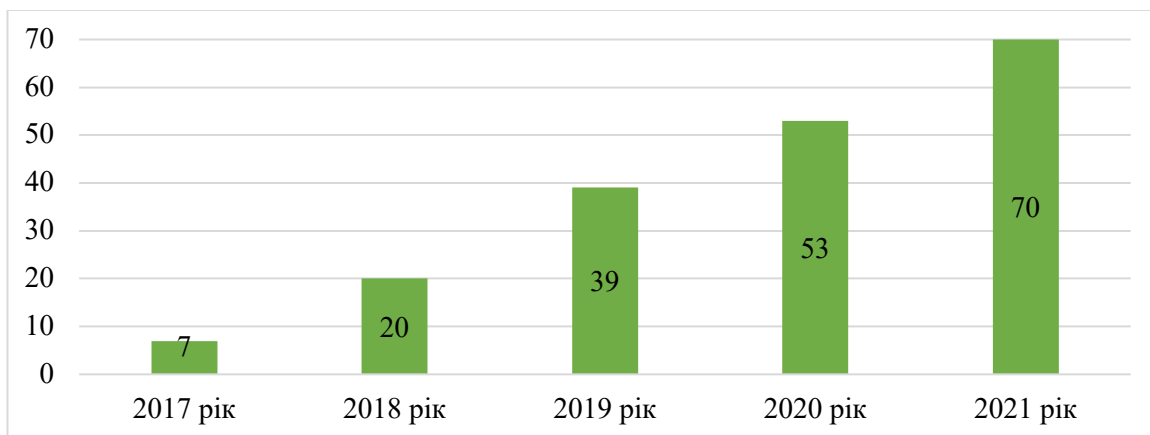

Рисунок 2.21 - Динаміка частки експорту в реалізації продукції «Добродія Фудз», %

Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

Завод «Добродія», що входить до складу Agricom Group, виробляє зернові продукти на їх основі та під брендами ТМ «Добродія», San Grano, WOWСЯНКА, YUMMOJI. ТМ «Добродія» – одна із лідерів серед торгових марок вівсяних пластівців в Україні.

Продукція фабрики налічує понад 40 найменувань, серед яких: вівсянка, крупи, порційні готові страви, гранола, суперфуд та інші продукти.

Виробничий комплекс розташований в Чернігівській області та є одним із найпотужніших сучасних підприємств із виготовлення різноманітних видів пластівців, сумішей злаків та круп в Європі. Для виробництва використовується високотехнологічне обладнання всесвітньо відомої компанії Bühler.

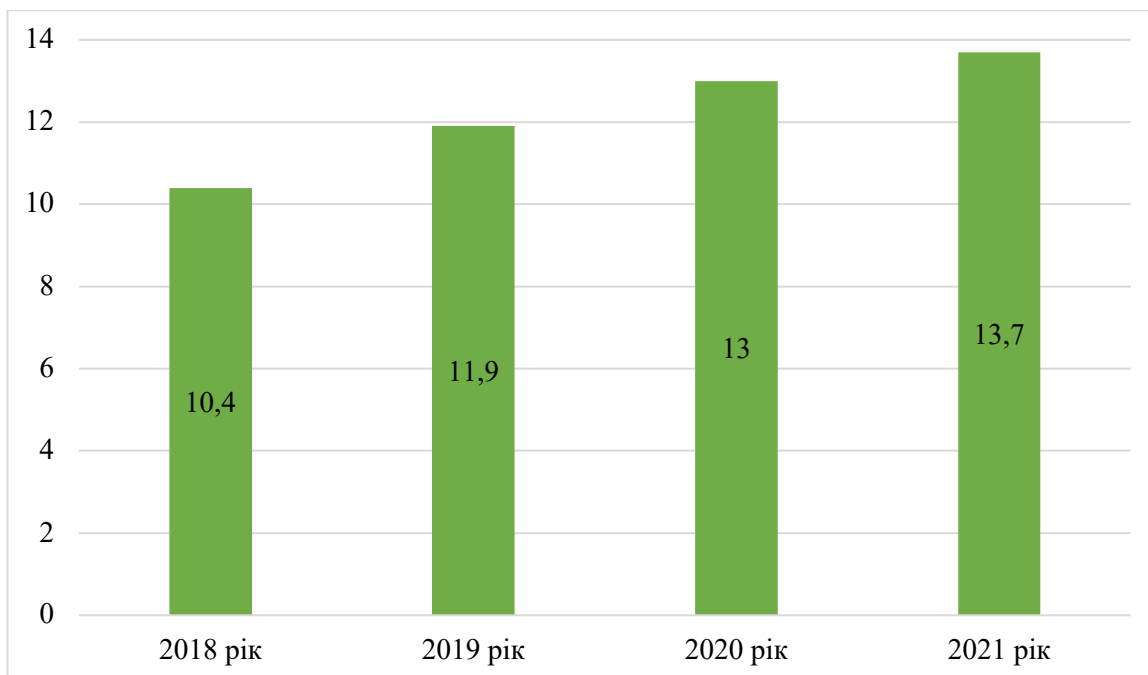

Рисунок 2.22 - Динаміка частки ринку брендів «Добродія Фудз», %

Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

До 95% користі злаків для здоров'я зберігається завдяки передовим технологіям у продукції ТМ «Добродія», San Grano, WOWСЯНКА. Дослідження, що були проведені провідними європейськими лабораторіями, показали, що у пластівцях «Добродія» зберігається цінний комплекс макро-, мікроелементів та вітамінів.

Agricom Group поставляє продукцію як під власними торговими марками (Dobrodiya, San Grano, San Granola, WOWСЯНКА, YUMMOJI), так і під власними торговими марками постачальників (privat label). Реалізацію продукції під ТМ «Добродія», San Grano, San Granola, WOWСЯНКА, YUMMOJI здійснює Торговий дім «Добродія Фудз» (рис. 2.22).

Впровадження інновацій у роботі всіх напрямків діяльності Agricom Group – один із найважливіших пріоритетів організації (рис. 2.23). Ще з моменту створення компанії була сформована амбітна стратегічна ціль – здобути повний контроль над усіма господарськими процесами й підрозділами багатогалузевої та географічно розрізненої групи компаній зі збалансованим розподілом функцій між підприємствами та компанією, що здійснює керівництво.

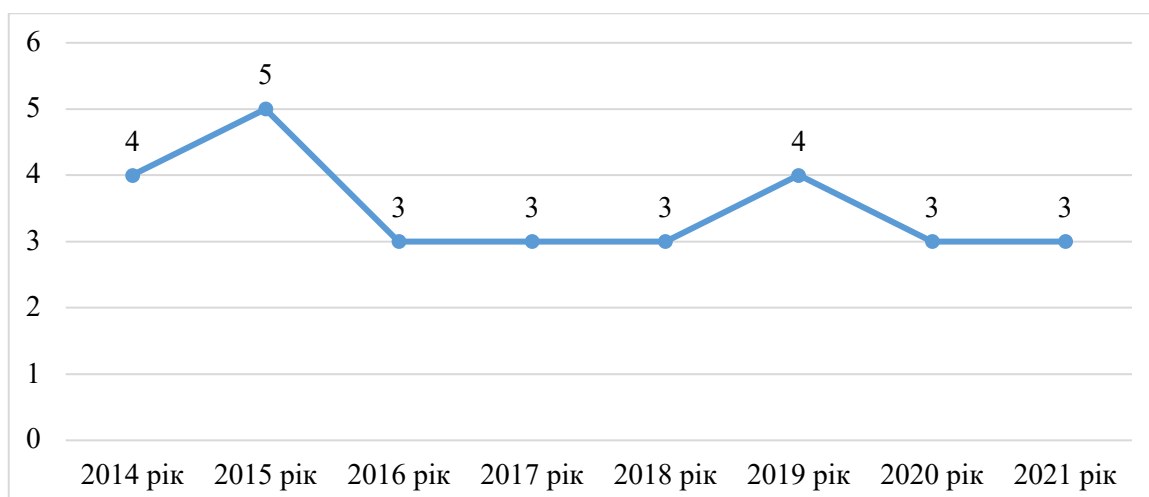

Рисунок 2.23 - Динаміка кількості інноваційних проєктів впроваджених
Agricom Group

Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

На даний момент компанія має найсучаснішу автоматизовану систему управління бізнесом, що охоплює всі етапи управління: стратегічне і тактичне планування, власне оперативний облік і потужні інструменти економічного аналізу.

Завдяки сучасним технологіям Agricom Group за останні роки значно підвищила ефективність ключових видів діяльності, знизила витрати на виробництво та мінімізувала вплив на невідновлювані природні ресурси та навколишнє середовище в цілому, а також підвищила загальний рівень прозорості у прийнятті корпоративних рішень, як з точки зору зовнішніх, так і внутрішніх комунікацій.

Окрім рослинництва, Agricom Group також впроваджує інновації в інших сферах, включаючи виробництво продуктів харчування, пакування, дистрибуцію, а також онлайн-продажі та просування бренду в соціальних мережах. Зокрема, завод з виробництва пластівців та круп є одним з найінноваційніших та найсучасніших в Європі. Виробничий процес там здійснюють лише двоє працівників.

Петро Мельник, виконавчий директор Agricom Group, зазначав про особливості впровадження інноваційних технологій. Він підкреслює, що

важливіше виконання певних операцій у визначений час, ніж економія на них. Тому він розглядає аутсорсинг як ефективний спосіб забезпечити якість та своєчасність виконання робіт, зосереджуючись на ключових аспектах виробництва. У конкретних ситуаціях, наприклад, збір врожаю, логістика та зберігання, він вважає розумним використанням аутсорсингу [34].

Також Agricom Group надають консультаційні послуги, вони є одним із партнерів АГРОКЕБЕТИ агроосвіта майбутнього, що по кінцю навчання надає місце для стажування у своїй організації.

Agricom Group і надалі планує впроваджувати найсучасніші технології та відкрита до співпраці у напрямку інновацій.

Аналізуючи фінансові показники діяльності Agricom Group можна побудувати графік представлений на рис. 2.24.

Таким чином, можна свідчити про те, що діяльність Agricom Group є досить успішною. Проведемо SWOT-аналіз діяльності компанії.

SWOT аналіз виступає найбільш ефективним інструментом стратегічного аналізу. Сутність SWOT аналізу полягає в аналізі внутрішніх і зовнішніх чинників, оцінці ризиків і конкурентоспроможності. Вихідними даними для проведення SWOT аналізу є: аналіз ринку, оцінка тенденції, конкурентний аналіз.

Аналіз сильних та слабких сторін діяльності характеризує наявні внутрішні ресурси. Для початку виділимо основні фактори властиві діяльності Agricom Group (стовпчик 1). Ті фактори, що характеризують дану компанію, які переважно складуть її сили, інші виступатимуть слабостями. Далі виконуємо ранжування факторів, де найменшому значенню начисляється ранг, який відповідає кількості знамень, що ранжуються.

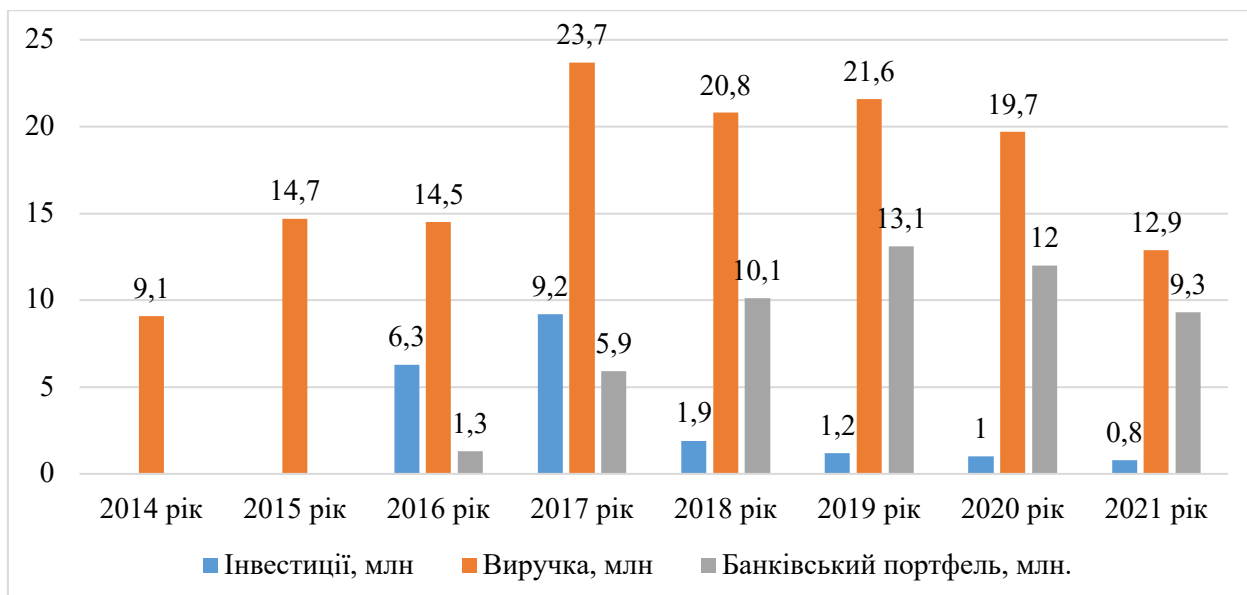

Рисунок 2.24 - Динаміка фінансово-господарських показників Agricom Group

Джерело: розроблено автором на основі даних [33]

Результати оцінки факторів представлені у табл. 2.3. Наочно видно, що конкурентних переваг у Agricom Group більше ніж у конкурентів.

Таблиця 2.3 - Вихідні дані для виконання SWOT аналізу Agricom Group при визначенні сил та слабостей

Фактор	Краще ніж у конкурентів СИЛИ	Гірше ніж у конкурентів СЛАБКОСТІ	Ранжування
Широкий асортимент продукції	+		6
Застосування інноваційних технологій	+		8
Висококваліфікований персонал	+		2
Наявність власних торговельних брендів	+		5
Наявність власних виробничих потужностей на більшості стадій виробничого процесу	+		7
Собівартість		-	1
Наявність мережі розподілу	+		4
Інвестиції в розвиток	+		3
Разом	35	1	36

Джерело: розроблено автором.

Наступним етапом SWOT аналізу є визначення можливостей і загроз Agricom Group, вони характеризують ступінь впливу макросередовища. Аналіз проводимо аналогічно ранжуємо, визначаємо ймовірність зміни фактору, напрям

його впливу (позитивний або негативний) та отримуємо оцінку.

Таблиця 2.4 - Вихідні дані для виконання SWOT аналізу Agricom Group при визначенні можливостей та загроз

Фактори	Ранг	Ймовірність	+/-	Оцінка
Поява нових ринків	11	0,1	+	1,1
Розширення асортименту	10	0,15	+	1,5
Поява нових споживачів	12	0,1	+	1,2
Поява нових потреб при споживанні	7	0,1	+	0,7
Частота користування	14	0,1	+	1,4
Застосування нових технологій	8	0,3	+	2,4
Широкий доступ до цільової аудиторії	13	0,2	+	2,6
Позитивні зміни у держрегулюванні галузі	1	0,1	+	0,1
Покращення стану економіки	3	0,01	+	0,03
Зменшення конкурентів	4	0,2	+	0,8
Можливості				11,83
Наявність бар'єрів в галузі	5	0,4	-	2
Підвищення ролі сертифікації та патентування	2	0,05	-	0,1
Збільшення витратної частини діяльності	9	0,6	-	5,4
Погіршення умов міжнародної торгівлі продукцією	6	0,45	-	2,7
Загрози				10,2

Джерело: розроблено автором.

На основі отриманих даних побудуємо матрицю SWOT аналізу Agricom Group, рис. 2.24.

Виходячи з того, що результат SWOT аналізу Agricom Group позиціюється за координатами «сили-слабкості» $x=35-1=34$, «можливості-загрози» $y=11,83-10,2=1,63$, то можна зазначити, що Agricom Group потрапляє в квадрат, в якому властиві стратегії інтенсивного росту.

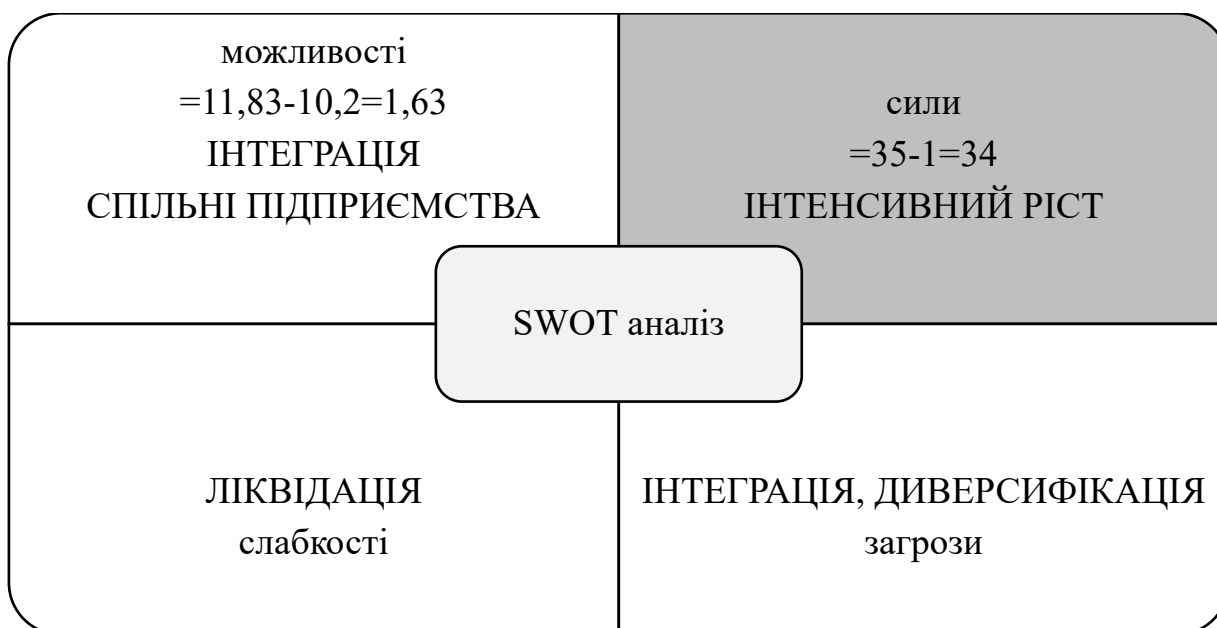

Рисунок 2.24 - Матриця SWOT аналізу Agricom Group

Джерело: розроблено автором

До стратегій інтенсивного росту відносять декілька альтернативних стратегій:

– Глибоке проникнення на ринок, що передбачає збільшення обсягів продажу та ринкової частки фірми за рахунок використання існуючих товарів та ринків збуту фірми. Як правило, розрахована на короткий термін, має низький рівень ризику, проте потребує великих витрат на реалізацію.

– Розвиток ринку, що передбачає впровадження існуючих товарів фірми на нові ринки збуту і, відповідно потребує значних витрат на дослідження ринку збуту, певного тривалого терміну реалізації та має високий рівень ризику.

– Розвиток товару передбачає розроблення нового товару для існуючих сегментів ринку фірми, потребує високих витрат на науково-конструкторські розробки, тривалого терміну реалізації та має високий рівень ризику.

2.4 Шляхи підвищення ефективності аграрної компанії на міжнародному ринку

З метою забезпечення конкурентних позицій на світовому ринку

сільськогосподарської продукції, необхідним є наступне:

- державне сприяння та стимулювання до впровадження сільськогосподарськими підприємствами інновацій у господарську діяльність шляхом інвестування, проведення тренінгів, надання грантів, тощо;
- співробітництво з розвиненим країнами в питаннях обміну інформацією щодо технологічного оснащення підприємств галузі та забезпечення міжнародного партнерства у сфері обміну технологіями;
- розбудова та модернізація транспортної інфраструктури, застосування дронів та автоматизованих систем з метою підвищення ефективності та відслідковування поставок, відпрацювання безпечних логістичних зв'язків між Україною та країнами-партнерами;
- покращення інвестиційного клімату держави за рахунок основних конкурентних переваг (дешева робоча сила, сприятливий клімат, тощо);
- популяризація українського виробництва сільськогосподарської продукції та захист інтересів національних товаровиробників;
- зменшення частки сировини у загальному обсязі експорту сільськогосподарської продукції (збільшення обсягу переробленої продукції (борошна, крохмалю, соняшникової олії, тощо));
- мотивація робітників до освоєння новітніх технологій.

Пропоновані методи підвищення міжнародної конкурентоспроможності української сільськогосподарської галузі на базі передових технологій можуть слугувати науковою базою для розробки комплексної та цілісної стратегії розвитку сільськогосподарського сектору економіки країни.

Для Agricom Group в рамках запропонованої стратегії інтенсивного росту доцільно сформувати власний автотранспортний парк, який буде задіяний безпосередньо у процесах транспортування агропромислової продукції за стадіями виробництва, адже статистично вченими доведено, що транспортні витрати це майже 70% кінцевої вартості спожитої продукції.

Відповідно всі стратегії розвитку Agricom Group мають знаходитися в узгодженні з планом відновлення та новою сільськогосподарською політикою

України. Нова сільськогосподарська політика України включає три основні етапи:

Перший етап, запланований на 2022 рік, було орієнтовано на підтримання економічного потенціалу сільськогосподарського сектору за допомогою таких заходів: 1) забезпечити продовольчу безпеку шляхом скасування деяких податків, спрощення регулювання та надання фінансової підтримки аграрному сектору. 2) створити нові маршрути постачання, збільшити експорт і оптимізувати внутрішню логістику – ці термінові політичні заходи були описані раніше в цьому звіті.

Другий етап (2023-2025 рр.) спрямований на відновлення економічного потенціалу сільськогосподарського сектору до довоєнного рівня та залучення інвестицій у сільське господарство, особливо в інфраструктуру. Передбачено різні механізми, включно зі стимулюванням приватних інвестицій, підтриманням купівельної спроможності населення завдяки зниженню ставки ПДВ на продовольство, «де-тіншовизацією» сільськогосподарського виробництва (виведення продовольства з тіньової економіки та реєстрація всіх виробників як операторів ринку), розвитком коопераційних структур, диверсифікацією логістики, розчищенням земель.

Третій етап (2026-2032 рр.) передбачає заходи, спрямовані на підвищення економічної ефективності агробізнесу, диверсифікацію експортних ризиків і радикальне підвищення ефективності землекористування. Це розвиток переробки сільськогосподарської сировини (переважно зерна та олійних культур), будівництво насінневих заводів, підтримка внутрішнього виробництва сільськогосподарської техніки та обладнання, а також розвиток річкового транспорту по Дунаю, одного з найважливіших шляхів, який є ефективним способом доступу до ринків Центральної та Західної Європи.

Цей крок також передбачає підтримку органічного землеробства, впровадження «зеленого шляху» ЄС та подальшу гармонізацію аграрної політики України з Угодою про асоціацію Україна-ЄС.

Нова сільськогосподарська політика зазнала критики з боку приватних

фермерських організацій, громадянського суспільства та наукових кіл за спробу відродити довоєнну виробничо-економічну модель глобалізованого, орієнтованого на експорт сільського господарства. Віддаючи перевагу виробництву, ефективності землекористування та зростанню експорту, а не перевагам інтересів окремих фермерів і домогосподарств у новій аграрній політиці, це ставить під сумнів мету стійкості справедливого та сталого розвитку.

Ця система стійка в соціальному, економічному та екологічному плані, більш стійка в періоди сильних потрясінь, як показала війна, і відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни. Крім того, план не відповідає на питання, як слід відновлювати сільське господарство України, щоб поліпшити якість життя українських громадян. Крім того, це передбачає сприяння забезпеченню безпечними, високоякісними продуктами харчування та розширення доступу до сільських переваг, таких як чисте довкілля, екотуризм (включаючи традиційну їжу) та екосистемні послуги. План також не повною мірою орієнтований на реалізацію основних принципів європейського «Зеленого курсу»: «від ферми до столу» і «біорізноманіття». Ці аспекти мають вирішальне значення для подолання кліматичної та екологічної кризи, в якій сільське господарство відіграє ключову роль.

Сучасними викликами та обмеженнями для аграрного сектора України в умовах повномасштабної війни виступають наступні:

- Зростання собівартості продукції призвело до нестачі фінансових ресурсів для стабільної роботи сільгоспвиробників: 2022 року 21% підприємств сектору сільського, лісового та рибного господарства зафіксували чистий збиток (11% 2021 року); рентабельність усіх видів діяльності 2022 року становила 14,1% (37,8% 2021 року); 2022 року капітальні інвестиції в сільське, лісове та рибне господарство становили 514,39 млн грн, що на 26,1% менше, ніж 2021 року.

Згідно з дослідженням «Україна: вплив війни на рентабельність сільськогосподарського виробництва», 2023 року в аграрному секторі очікується зниження збитків від вирощування зернових та олійних культур, проте виробництво трьох із п'яти основних культур залишиться збитковим: з липня по

жовтень 2023 року рівень рентабельності виробництва зернових та олійних культур в Україні знизився. Через падіння цін соняшник із прибуткової культури перетворився на збиткову.

Збитки виробництва пшениці збільшилися через зниження закупівельних цін, незважаючи на більш високу врожайність. Збитки від виробництва кукурудзи зросли більш ніж удвічі через зниження цін на внутрішньому ринку та в найближчому порту, а також через зростання логістичних витрат. У жовтні 2023 року ячмінь був найменш прибутковою з основних зернових та олійних культур. Найнижчу рентабельність виробництва зернових та олійних культур було зафіксовано в малих і середніх господарствах, розташованих поблизу лінії фронту. Витрати на виробництво всіх видів зернових та олійних культур, включно з придбанням насіння, засобів захисту рослин і добрив, у малих господарствах на 5-10% вищі, ніж у середніх;

- Спрощення процесів сільськогосподарського виробництва і скорочення використання добрив і засобів захисту рослин призводять до зниження врожайності та погіршення якості земель. Внесення добрив скоротилося на 50-60 % через брак коштів і необхідність значної економії.

За даними опитування, проведеного Міністерством аграрної політики влітку 2023 року, питання використання добрив залишається однією з найгостріших проблем для фермерів. Великі та середні виробники готові використовувати добрива повсюдно. Зокрема, вони розраховують внести половину (47 %) від необхідного агрономами рівня; очікуваний рівень застосування засобів захисту рослин на озимих культурах 2024 року становитиме 56 % від необхідного. Тільки 10 % респондентів готові використовувати 100 % добрив і 18 % засобів захисту рослин [35];

- Посилення кризових явищ у тваринництві, особливо в м'ясо-молочній галузі: станом на січень 2024 року кількість худоби, що вирощується в господарствах усіх категорій в Україні, оцінювалася у 22,336 млн голів, що на 3,3% менше, ніж у січні 2023 року, з них 12,920 млн голів (на 4,9% менше) - велика рогата худоба. Приблизно 29% худоби утримується в

сільськогосподарських підприємствах, а 71% - у домашніх умовах [36].

За останній рік поголів'я великої рогатої худоби на підприємствах скоротилося на 29,5 000 голів (-3,2%). У домашніх умовах за останній рік кількість великої рогатої худоби скоротилася на 44 000 голів (-3,3%), а кількість голів великої рогатої худоби - на 41 9 000 голів (-4,6%). Домашні господарства найбільш уразливі до випробувань війни, і поголів'я худоби скорочується щомісяця.

Сільськогосподарські підприємства виявилися більш стійкими до випробувань війни. Частково це пов'язано з можливістю переселення тваринників у більш безпечні райони, про що свідчить збільшення поголів'я худоби у відносно безпечних районах України. Оскільки основними власниками худоби, особливо великої, є домогосподарства, спостерігається загальне зниження виробництва молока: 2023 року всі категорії молочних господарств виробили близько 7 млн 412 тис. тонн сирого молока, що на 5% менше, ніж 2022 року. Зокрема, надої молока в домашніх господарствах 2023 року були на 11 % нижчими, ніж попереднього року. Попри збільшення виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами у 2023 році, це ще не повністю компенсує його зниження;

Брак робочої сили в сільськогосподарському виробництві. Унаслідок воєнних дій деякі сільськогосподарські робітники та фермери були змушені покинути рідні місця, а також припинити економічну діяльність у сільськогосподарському секторі: за даними ФАО, понад 150 000 фермерів/працівників продовольчої системи були безпосередньо зачеплені війною і були змушені мігрувати. Дрібні виробники, що займаються вирощуванням сезонної продукції, яка відігравала важливу роль у забезпеченні зайнятості та доходів сільського населення, опинилися в складній ситуації. Вимушене переміщення населення та призов чоловіків до української армії призвели до браку робочої сили та збільшення навантаження на жінок [37].

За даними дослідження, проведеного Українською асоціацією свинарів, 26 % господарств, які брали участь в опитуванні, відчували нестачу основного

виробничого персоналу (техніків, ветеринарів, операторів і керівників виробничих ділянок), і стільки ж господарств відчували нестачу допоміжних працівників, таких як постачальники обладнання та електрики. 48 % респондентів також вказали на брак персоналу не тільки у тваринництві, а й у суміжних видах сільськогосподарської діяльності, таких як водії, трактористи, механіки та агрономи;

- Руйнування інфраструктури для виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. Ворог цілеспрямовано знищує елеватори, продовольчі склади та логістичну інфраструктуру, ускладнюючи експорт українського зерна та знижуючи доходи сільгоспвиробників; в умовах труднощів зі зберіганням урожаю через брак електроенергії восени та взимку 2022-2023 років це призводить до псування сільськогосподарської продукції та навіть втрати деяких сільськогосподарських продуктів, що призвело до втрати деяких видів сільськогосподарської продукції. Наразі загальна місткість зруйнованих зерносховищ становить 8,2 млн тонн, а одночасна місткість постраждалих зерносховищ - 3,25 млн тонн [38];

- Екологічні проблеми: бойові дії та мінування території 2022 року не дозволили фермерам використовувати до 30% полів для посіву (це 5 млн га), а 2023 року 25% території було непридатне для використання [39]. Руйнування Каховської гідроелектростанції також завдало значної шкоди земельним ресурсам і сільському господарству.

Ключовим напрямом забезпечення функціонування сільськогосподарського сектору в умовах тотальної війни має стати підтримання ефективності ланцюжка «виробництво - переробка - зберігання - постачання продовольства». Вкрай важливо збільшити виробництво сільськогосподарської продукції, знайти і створити нові об'єкти (зокрема тимчасові) для зберігання і первинної переробки продукції, а також задіяти всі можливості державного і приватного секторів для постачання продовольства до точок продажу.

В умовах повоєнного відновлення необхідно забезпечити диверсифікацію сільськогосподарського виробництва та розвитку за рахунок капіталізації

сільськогосподарських підприємств і підвищення їхньої інвестиційної привабливості, формування ринкових інституцій для підвищення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві, зміцнення національної продовольчої безпеки, розвитку багатуукладної економіки, розширення експорту продукції з високою доданою вартістю та забезпечення сприятливих умов життя в сільській місцевості.

Необхідно розширити сферу експорту сільськогосподарської продукції. Це означає, насамперед, збільшення частки готових продуктів харчування та напівфабрикатів у структурі вітчизняного експорту. Для цього бажано розширити переробку сільськогосподарської сировини в Україні шляхом залучення інвестицій у створення переробних підприємств. Крім того, необхідно підтримувати підприємства, які прагнуть виробляти й експортувати сільськогосподарську продукцію, яку Україна раніше не експортувала, але на яку є світовий попит (це стосується як продукції нетрадиційних культур, так і готових до вживання «нішевих» та органічних продуктів для України). Необхідно надавати підтримку малим і середнім сільськогосподарським виробникам у виході на експортні ринки та участі в міжнародних проєктах і спільних підприємствах.

Збільшення частки сільськогосподарської продукції, що переробляється всередині України та експортується у вигляді готових продуктів харчування, знизить імовірність конфлікту з країнами-партнерами, які обмежують імпорт переважно сільськогосподарської сировини. Репозиціонування України у світовій продовольчій системі означає перехід від експортера сировини до постачальника якісної, безпечної продукції з високою доданою вартістю [40].

Для зниження рівня бідності та підвищення доходів сільського населення необхідно диверсифікувати сферу та види зайнятості населення, розширити несільськогосподарську діяльність у сільській місцевості. Для цього необхідна підтримка дрібнотоварного виробництва сільськогосподарської продукції з доданою вартістю, формування коротких ланцюжків споживання, стимулювання дрібнотоварного промислового виробництва та виробництва поновлюваних

джерел енергії в сільській місцевості, розширення виробництва будівельних матеріалів, продукції, побутових послуг та інклюзивних форм туризму і відпочинку - новітні напрями розвитку сільської економіки України.

Необхідно створити умови для поширення глобальних тенденцій. Для цього необхідно прискорити темпи відновлення сільської дорожньо-транспортної інфраструктури, побудувати сучасні мережі зв'язку та цифрову інфраструктуру.

Висновки до розділу 2

Проведені дослідження показали, що Україна займає не останнє місце в продовольчій безпеці світу, вона входить в ТОП-10 країн, що забезпечують продовольством весь світ. Крім того, протягом останніх років, і особливо це стало помітно під час війни, Україна активно нарощує виробництво своєї сільськогосподарської продукції, що надається для експорту на міжнародному ринку.

Крім того, проведений аналіз дав можливість виділити динаміку зростання цін на певні послуги у сільському господарстві. Проте, наявність недостатньої кількості власних коштів стає обмеженням для сільськогосподарських виробників у забезпеченні собі необхідних виробничих послуг, що вимагає пошуку альтернативних рішень. Тому, аграрні суб'єкти звертаються до такої послуги як лізинг.

Аналіз діяльності Agricom Group підтвердив, що дана агропромислова група є одним з лідерів в галузі сільського господарства та виробництва сільськогосподарської продукції. Завдяки диференційованим напрямкам діяльності компанії, як то: виробництво, зберігання, зернотрейдинг, управління власними брендами і торговими марками, рослинництво – компанія змогла не лише втримати свої позиції на ринку, але й сформувати певні конкурентні переваги своєї діяльності про що свідчать результати проведеного SWOT-

аналізу. Проведений аналіз показав, що найбільш перспективною стратегією для розвитку компанії є стратегія інтенсивного розвитку.

Проведене дослідження шляхів підвищення ефективності аграрної компанії на міжнародному ринку показало, що для Agricom Group доцільно сформувати власний автопарк транспортної техніки, який буде задіяний безпосередньо у процесах транспортування агропромислової продукції за стадіями виробництва, адже статистично вченими доведено, що транспортні витрати це майже 70% кінцевої вартості спожитої продукції.

Відповідно всі стратегії розвитку Agricom Group мають знаходитися в узгодженні з планом відновлення та новою сільськогосподарською політикою України.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи розглянуті наукові дослідження можна виокремити та систематизувати чинники, які потенційно визначають економічний розвиток аграрного сектору: економічні, ресурсні, організаційно-управлінські, правові та політичні, соціально-психологічні, інноваційні та технологічні. Основними суб'єктами аграрних ринків є виробничі, заготівельні та переробні підприємства, економічні відносини яких базуються на вертикальних і горизонтальних зв'язках. Визнання цього має вирішальне значення для розуміння цього процесу регулювання ринку, який включає точне регулювання економічних відносин усіх видів між цими суб'єктами ринку.

Господарський механізм агропромислового комплексу (АПК) є ключовою складовою, яка забезпечує ефективну організацію виробництва та регулювання господарських процесів. Він включає різноманітні форми, методи і засоби, що формують систему економічних, організаційних та правових відносин. Ці відносини впливають на всі етапи виробничого циклу – від виробництва до розподілу, споживання і накопичення ресурсів. Основною метою господарського механізму АПК є підвищення ініціативи та відповідальності всіх учасників комплексу, включаючи окремі галузі, об'єднання, підприємства і господарства, що сприяє загальному розвитку агропромислового сектору.

В дослідженні розглядається сталість сільського господарства, що базується на принципі задоволення потреб сьогодення без погрози для майбутніх поколінь. Довгострокове управління, як природними, так і людськими ресурсами, має велике значення, а також важлива короткострокова економічна вигода. Визначені переваги сталого сільського господарства в економічній та соціальній сферах.

Проведені дослідження показали, що Україна займає не останнє місце в продовольчій безпеці світу, вона входить в ТОП-10 країн, що забезпечують продовольством весь світ. Лідуючі місця на міжнародному ринку займають США, Китай та Бразилія, які показують високі показники протягом всіх

досліджуваних років. Крім того, протягом останніх років, і особливо це стало помітно під час війни, Україна активно нарощує виробництво своєї сільськогосподарської продукції, що надається для експорту на міжнародному ринку.

Крім того, проведений аналіз дав можливість оцінити стан сільського господарського ринку послуг України, що у свою чергу показав, що ціни на послуги зростають. Популяризувалась послуга лізингу серед власників аграрного бізнесу через недостачу чи не рентабельність купівлі особистої техніки та аутсорсингу.

Аналіз діяльності Agricom Group підтвердив, що дана агропромислова група є одним з лідерів в галузі сільського господарства та виробництва сільськогосподарської продукції. Компанія слідкує за технологічними трендами та намагається вкладати гроші у інновації, організація для зменшення витрат використовує аутсорсинг та лізинг техніки. Завдяки диференційованим напрямкам діяльності компанії, як то: виробництво, зберігання, зернотрейдинг, управління власними брендами і торговими марками, рослинництво – компанія змогла не лише втримати свої позиції на ринку, але й сформувати певні конкурентні переваги своєї діяльності про що свідчать результати проведеного SWOT-аналізу. Проведений аналіз показав, що найбільш перспективною стратегією для розвитку компанії є стратегія інтенсивного розвитку.

Проведене дослідження шляхів підвищення ефективності аграрної компанії на міжнародному ринку показало, що для Agricom Group доцільно сформувати власний автопарк транспортної техніки, який буде задіяний безпосередньо у процесах транспортування агропромислової продукції за стадіями виробництва, адже статистично вченими доведено, що транспортні витрати це майже 70% кінцевої вартості спожитої продукції. Відповідно всі стратегії розвитку Agricom Group мають знаходитися в узгодженні з планом відновлення та новою сільськогосподарською політикою України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. К.: КНЕУ, 2020. 624 с.
2. Іванух Р. А., Дусановський С. Л., Білан Є. М. Аграрна економіка і ринок. Тернопіль. 2003. 305 с.
3. Іванишин В.В. Організаційно-економічні засади відтворення і ефективного використання технічного потенціалу аграрного виробництва: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2011, 350 с.
4. Сільськогосподарські послуги. URL: <https://www.eridon-tech.com.ua/agricultural-services/> (дата звернення: 10.04.2024)
5. Економіка аграрного підприємства: навчальний посібник / О. М. Петрига, Т. І. Яворська, Ю. О. Прус; за ред. О. М. Петриги, Т. І. Яворської. Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». 2016. 498 с.
6. Дудар Т.Г., Дудар В.Т. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи: Монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 246 с.
7. Корінець Р., Швецова Л. Оптові ринки сільськогосподарської продукції: запитання та відповіді. К., 2017. 45 с.
8. Олійник Т. Г. Економіка аграрного виробництва : курс лекцій Т. Г. Олійник, І. О. Мельник, О. А. Горобченко. Миколаїв : МНАУ, 2019. 105 с.
9. Омарова Н. Ю. Основные причины и преимущества внедрения аутсорсинга на предприятиях агропромышленного комплекса. *Современные наукоемкие технологии*. 2008. С. 180- 182.
10. Sustainable Agriculture. URL: <https://www.nature.com/scitable/knowledge/library/sustainable-agriculture-23562787/> (дата звернення: 10.04.2024)
11. Sustainable agriculture: meaning, principles and techniques. URL: <https://www.landini.it/en/sustainable-agriculture-meaning-principles-and-techniques/> (дата звернення: 10.05.2024)

12. Стале сільське господарство: методи та їх переваги. URL: <https://eos.com/uk/blog/stale-silске-hospodarstvo/> (дата звернення: 10.05.2024)
13. Малік М. Й., Нужна О. А. Конкуентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми : монографія. Київ : Інститут аграрної економіки, 2017. 270 с.
14. Шевченко М. М. Методи оцінки конкурентоспроможності галузей промисловості в умовах інтернаціоналізації : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.07.01. Харків, 2018. 19 с.
15. Шквиря Н. О. Особливості ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції. Економічні науки: зб. наук. праць. Таврійськ: ТДАУ, 2019. С. 272-275.
16. Countries With The Highest Agricultural Output 2024: Top 14. Bschorarly. URL: <https://bschorarly.com/countries-with-the-highest-agricultural-output/> (дата звернення: 24.03.2024 р.).
17. ОЕС. URL: <https://oec.world/en> (дата звернення: 24.03.2024 р.).
18. Карп'як О. О., Гавриш О. А. Вплив технологій Індустрії 4.0 на забезпечення міжнародної конкурентоспроможності галузі сільського господарства. Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність : зб. наук. пр. XIX (XXXI) Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 16–17 берез. 2023 р. Київ : Політехніка, 2023. С. 48–49.
19. Біла С. О. Стратегії виробництва аграрної продукції: світовий досвід. *Економічний вісник університету*. 2020. №45. С. 7–21.
20. World trade statistical review 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtsr_2023_e.htm (дата звернення: 24.03.2024 р.).
21. World trade in agriculture products. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_imp_exp_charts_e.htm (дата звернення: 24.03.2024 р.).

22. Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP) The World Bank : Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS> (дата звернення: 15.04.2024 р.).
23. Global Innovation Index: panel data (2011-2022). URL: <https://data.mendeley.com/datasets/cvkdzr8tv3/4> (дата звернення: 15.04.2024 р.).
24. 7 Top agriculture companies in the World 2024. URL: <https://dynamics.folio3.com/blog/top-agriculture-companies/> (дата звернення: 15.04.2024 р.).
25. Вивчаємо фермерство як послугу: Повний посібник. URL: <https://agtecher.com/uk/faas-farming-as-a-service/> (дата звернення: 15.04.2024 р.).
26. Forming as a service market. URL: <https://www.precedenceresearch.com/farming-as-a-service-market> (дата звернення: 15.04.2024 р.).
27. Юхновський О. Аналітичний огляд поточного стану та напрямків розвитку аграрної торговельної політики України в 2024 році. Київ. 19 с.
28. Держстат України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sg/pr_mt_res/arh_pr_mt_re_s_u.htm (дата звернення: 15.04.2024 р.).
29. Кількість сільськогосподарської техніки у виробників сільськогосподарської продукції. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sg/nsgt/arh_nsgt_u.htm (дата звернення: 25.04.2024 р.).
30. Асоціація лізингодавців України. URL: <https://uul.com.ua/2021/agrariyi-otrymaly-v-tretomu-kvartali-na-68-bilshe-tehniky-v-lizyng-nizh-v-pershomu-asotsiatsiya-lizyngodavtsiv-ukrayiny/> (дата звернення: 25.04.2024 р.).
31. Дзюба М. О. Перспективи розвитку аутсорсингу в агропромисловому комплексі України. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва*. 2012. №12. С. 63–68.

32. О. Л. Гейко. Аутсорсинг у сільському господарстві провідних країн світу – досвід для України. *Агросвіт*. 2021. №2. С. 75-79.
33. Agricom Group. URL: <https://www.agricom.com.ua/> (дата звернення: 10.04.2024)
34. Аутсорсинг, модернізація техніки та інші розумні підходи в сільському господарстві. URL: <https://aggeek.net/ru-blog/autsorsing-modernizatsiya-tehniki-ta-inshi-rozumni-pidhodi-v-silskomu-gospodarstvi> (дата звернення: 25.04.2024 р.).
35. АгроПрогнози 2024: земля, ціни, тенденції URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/1057-agroprognozi-2024-zemlya-tsini-tendentsiyi> (дата звернення: 25.04.2024)
36. Тенденція скорочення поголів'я ВРХ в грудні 2023 року продовжилась. URL: <https://avm-ua.org/uk/post/tendencia-skorocenna-pogoliva-vrh-v-grudni-2023-roku-prodovzilas> (дата звернення: 25.04.2024)
37. Сутінки агрохолдингів: як війна змінить сільське господарство України. URL: <https://mind.ua/publications/20245288-sutinki-agroholdingiv-yak-vijna-zminit-silске-gospodarstvo-ukrayini> (дата звернення: 25.04.2024)
38. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. KSE. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report.pdf (дата звернення: 25.04.2024)
39. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи : міжнародна колективна монографія; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2023. 571 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf> (дата звернення: 25.04.2024)
40. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL:

<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 25.04.2024)

ДОДАТОК

ДОДАТОК А

Особливості сільського господарства

1. Засобами виробництва в сільському господарстві є живі організми рослини і тварини, які розвиваються згідно з біологічними законами	• тому в сільському господарстві дія економічних законів тісно переплітається з дією природних законів
2. Головним засобом виробництва - є земля	• для аграрних підприємств вона головний і незамінний засіб виробництва. Процес праці та виробництво продукції в аграрних підприємствах безпосередньо пов'язані з землею, її якістю і родючістю, характером використання
3. Аграрні підприємства працюють в умовах ризику та невизначеності, оскільки на результати виробництва значно впливають природні умови	• як наслідок, кінцеві результати значною мірою залежать не лише від кількості та якості застосованих ресурсів, а й від конкретних умов, за яких здійснюється виробництво
4. Виробництво в аграрних підприємствах діє на значній території	• територіальний спосіб виробництва пов'язаний з великим обсягом перевезень і техніки, матеріалів (насіння, пальне, добрива), і виробленої продукції (зерно, цукровий буряк, картопля)
5. Вироблена агропідприємствами продукція й надалі бере участь у процесі виробництва	• Як засоби виробництва використовують насіння і садивний матеріал (зерно, картопля і под.), корми, а також значна частина поголів'я тварин на відновлення і розширення основного стада
6. У сільському господарстві робочий період не збігається з періодом виробництва	• Процес виробництва здійснюється тоді, коли є безпосередня участь людей (оранка, посів, догляд, збирання врожаю) і коли він відбувається під прямою дією природних чинників (ріст, формування врожаю)
7. Сезонність	• Незбігання періоду виробництва і робочого періоду зумовлює сезонність виробництва, що значною мірою впливає на організацію праці, ефективне використання техніки, трудових ресурсів
8. В галузі особлива роль належить водним ресурсам	• Вода тут - речовий і незамінний елемент. У тих районах, де спостерігається її дефіцит і воду подають штучно, вона підвищує вартість продукції
9. Велика потреба в енергетичних ресурсах і кількості техніки	• в сільському господарстві, зазвичай, пересуваються засоби виробництва (трактори, машини, комбайни, сільськогосподарська техніка), а предмети праці (рослини) перебувають на одному місці
10. Працюючі не мають постійного місця роботи	• Механізатори виконують різні види робіт (посів, догляд, заготівля кормів, збирання врожаю) і тому вузької спеціалізації у них не існує

Джерело: [8]